

**HEGEMONYA VE YAPTIRIM: SOĞUK SAVAŞ
DÖNEMİ'NDE ABD HEGEMONYASI İLE ABD'NİN
EKONOMİK YAPTIRIMLARI ARASINDAKİ ANLAMLI
İLİŞKİ***

**HEGEMONY AND SANCTIONS: THE SIGNIFICANCE
RELATIONSHIP BETWEEN US HEGEMONY AND US
ECONOMIC SANCTIONS IN THE COLD WAR**

Akın SAĞIROĞLU*

ÖZ

Ekonomik yaptırımlar, devletler tarafından zorlayıcı bir dış politika aracı olarak tercih edilmektedir. Soğuk Savaş Dönemi'nde Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ekonomik yaptırımları sıklıkla kullanmıştır. Bununla birlikte ABD'nin uyguladığı ekonomik yaptırımlar diğer devletlerin uyguladığı ekonomik yaptırımlardan nitelik ve nicelik bakımından ayrılmaktadır. Bu bağlamda çalışma, "Soğuk Savaş Dönemi'nde, ABD hegemonyası ile ABD'nin uyguladığı ekonomik yaptırımlar arasında anlamlı farklılaşma var mı?" sorusuna odaklanmıştır. Çalışmada, ABD hegemonyası ile ekonomik yaptırımlar arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişkinin analizi için kategorik değişkenler oluşturulmuştur. Bu kategorik değişkenler doğrultusunda ABD'nin Soğuk

* Çalışma, Kırıkkale Üniv., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında, Prof. Dr. Erol KURUBAŞ danışmanlığında devam etmekte olan "Uluslararası Sistemde ABD Hegemonyasının Bir Yansıması Olarak Ekonomik Yaptırımlar" isimli doktora tezinin bir bölümünden türetilmiştir.

* Öğr. Gör., Adıyaman Üniv., Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu, asagioglu@adiyaman.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1147-6023>

* Makale Geliş Tarihi / Article Received: 06.02.2022

Makale Kabul Tarihi / Article Accepted: 27.04.2022

Savaş Dönemi'nde (1945-1990) hedef ülkelere uyguladığı 230 ekonomik yaptırıma çapraz tablo ve ki-kare bağımsızlık testi analizi uygulanmıştır. ABD'nin hegemonya dönemleri ile ekonomik yaptırımların dış politika amaçları, yaptırımların niteliği ve hedef bölgeler arasında istatistiki açıdan anlamlı ilişki ortaya çıkmıştır. Ayrıca yaptırımların niteliği ile hedef bölge ve hedef ülke ölçekleri arasında da istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Soğuk Savaş, ABD Hegemonyası, ABD Ekonomik Yaptırımları, ABD Hegemonya Dönemleri, Çapraz Tablo Analizi, Ki-kare Testi.

ABSTRACT

Economic sanctions are preferred by states as a coercive foreign policy tool. During the Cold War, the United States of America (US) frequently used economic sanctions. In addition, the economic sanctions imposed by the US differ from the economic sanctions applied by other states in terms of quality and quantity. In this context, the study is aimed at "Is there a significant difference between the hegemony of the US and the economic sanctions applied by the US during the Cold War?" focused on the question. In the study, categorical variables were created to analyse a statistically significant relationship between US hegemony and economic sanctions. In the direction of these categorical variables, cross-tabulation and chi-square independence test analysis were applied to 230 economic sanctions imposed by the US on target countries during the Cold War (1945-1990). A statistically significant relationship emerged between the hegemony periods of the US and the foreign policy objectives of the economic sanctions, the nature of the sanctions and the target regions. In addition, a statistically significant relationship was determined between the nature of the sanctions and the scales of the target region and target country.

Keywords: Cold War, US Hegemony, US Economic Sanctions, US Hegemony Periods, Cross-Tabulation Analysis, Chi-square Test.

GİRİŞ

Devletler, uluslararası politikada hedeflerini gerçekleştirmek için mevcut ve en uygun olan seçeneği kullanmak adına farklı dış politika araçlarını tercih etmektedirler. Bu bağlamda ekonomik yaptırımlar da sıkça tercih edilen dış politika aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca ekonomik yaptırım, her uluslararası ilişkiler unsuru/sorunu ile ilgili askeri bir çabaya girişilemeyeceği gerçeğini de dikkate alırsak hedef ülke üzerindeki etkide sürekliliği sağlayan kullanışlı bir araç özelliği göstermektedir. Araç, 2. Dünya Savaşı'nda yaşanan kitlesel insani kayıpların da etkisiyle popülerlik kazanmıştır. 2. Dünya Savaşı sonrasında ABD ve diğer aktörlerin de dönüşümü ile kullanım alanı savaşa alternatif bir yol olarak görülmüştür. Ekonomik yaptırımın dış politikada diğer araçlardan görece farklı bir araç şeklinde kullanımı da 2. Dünya Savaşı sonrasında belirgin bir farklılık göstermiştir.

Ekonomik yaptırımlar literatürü; ekonomi politik sonuçlar ve örnekler, yaklaşım, konu, yöntem açısından sınıflandırılabilir. Bu sınıflandırmalarda sık tekrarlar göze çarpmaktadır. Araştırmalar, çoğunlukla ekonomik yaptırımların ekonomi politik maliyetlerine odaklanmaktadır (Afesorbor ve Mahadevan, 2016; Freeman, 1993; Gal ve Minzili, 2011; Galtung, 1967; Hernández-Truyol, 2009; Jacobson, 2008; Kozhanov, 2011; Lee ve Choi, 2008; Neuenkirch ve Neumeier, 2015; Peksen, 2011). Bu gruba ekonomik yaptırımların ekonomi politik açısından yorumlandığı örnek ülke çalışmaları da eklenebilir (Fischhendler, Herman ve Maoz, 2017; Kaempfer ve Lowenberg, 2007).

Literatürde yaklaşım açısından ekonomik yaptırımların başarı ve başarısızlığının test edildiği veri analiz çalışmalarının olduğu (Allen, 2008; Tsebelis, 1990) ve ekonomik yaptırımların başarısızlık nedenleri ile etkinliğinin tartışıldığı çalışmaların fazlalığı da dikkat çekmektedir (Baldwin, 2000a; Bartlett, 1985; Van Den Berg, 2010; Elliott ve Uimonen, 1993; Pape, 1997). Çalışmanın özü itibarıyla ilgili olması nedeniyle belirtmek gerekir ki, literatürde ekonomik yaptırımlar görece başarısız olarak değerlendirilmektedir (Baldwin, 2000a; Bartlett, 1985; Van Den Berg, 2010; Elliott ve Uimonen, 1993; Pape, 1997, 1998).

İnsan haklarının geliştirilmesi ve ekonomik yaptırımlar arasındaki ilişkinin analizine odaklanan konu odaklı çalışmalara (Carneiro, 2014; Neumeier ve Steinbach, 2018; Heupel, 2013; Kokabisaghi, 2018; Webb, 2018; Gutmann, Neuenkirch, Matthias, 2020) ek olarak kavram ve vaka ilişkisini ele alan çalışmalar (Carneiro, 2014; Gutmann, Neuenkirch ve Neumeier, 2020; Webb, 2018) da mevcuttur.

Ekonomik yaptırımları yöntem açısından ele alan araştırmalar; zorlama aracının etkinliğini, uygulanan önlemlerin türü açısından veya yaptırımı uygulayan ülkenin özelliklerine göre ölçmeye ve açıklamaya çalışmışlardır. Tartışmanın bir kısmı, tek taraflı veya çok taraflı ekonomik yaptırımların daha etkin olup olmadığı etrafında kümelenmektedir (Drezner, 1999; Hufbauer vd., 2007; Kaempfer, Lowenberg ve Mertens, 2004). Aynı zamanda uluslararası kuruluşların (Drezner, 2000) ve süper güçlerin katılımının yaptırımın süresini ve etkinliğini belirlediğini belirten, yaptırımın taraflarına odaklanan çalışmalar da vardır (Davis ve Engerman, 2003).

Ekonomik yaptırım literatüründe dış politika aracı olarak yaptırımlara bakış açısında bazı sorunlar mevcuttur. Literatürdeki sorunlardan biri, çalışmaların vaka analizlerine ve sistemik açıdan da sorun görülen örnek ülkelere (Iran, Kuzey Kore, Rusya, Küba vb.) yoğunlaşmasıdır (Barry, 2000; Drezner, 1999; Francis ve Duncan, 2016; Hillebrand ve Bervoets, 2013; Ichimasa, 2017; Levkowitz ve Shauli, 2019; Rosenberg vd., 2016). Yaptırım vakaları aktör düzeyinde incelenmiş ve vakaların özelliklerine odaklanılmıştır. Ancak bu yaklaşım, dış politika aracını analiz düzeyinde daha sınırlı bir alana itmektedir. Bu noktada, küresel analiz düzeyinde ekonomik yaptırımların neden ve hangi saik ile uygulandığını ortaya koymak geniş ölçekte literatüre daha fazla katkı sağlayacaktır. Literatürdeki bir diğer sorun ise yaptırımların olumsuz çağrışımlarının olması ve sadece cezalandırma niyeti ile kullanıldığının düşünülmesidir. Halbuki yaptırım literatüründe, yeterince ilgi görmemiş olsa da azımsanmayacak oranda konuyu olumlu yaptırımlar açısından inceleyen çalışmalar vardır (Baldwin, 2000a; Newnham, 2000, 2008). Olumlu yaptırımların olumsuz yaptırımlara göre daha fazla başarı ihtimali olmasına rağmen, zorlayıcı/cezalandırıcı araç olarak yaptırımlar daha fazla araştırma konusu olmuştur.

Diğer bir sorun, ekonomik yaptırımların ölçülebilir ve gözlemlenebilir ekonomik sonuçlarına odaklanma güçlü bir eğilim göstermektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında iktisadi ve istatistiksel yaklaşımların ciddi oranda etkisi vardır. Ekonomik yaptırımlar, son yıllara kadar ağırlık biçimde uluslararası ilişkilerden farklı disiplinlerin daha fazla ilgilendiği kavram olmuştur. Yaptırım aracının ölçülebilir sonuçlarına odaklanmak aracın üzerinde başarı/başarısızlık baskısı yaratırken karşılayabileceklerinden fazlası beklenmektedir. Çalışmanın çekirdek sorusu da bu noktada ortaya çıkmaktadır: Ekonomik yaptırımlar başarısız olarak değerlendirilmesine rağmen neden hala uygulanmaktadır?

Çalışmada, ekonomik yaptırımların başarısına veya başarısızlığına odaklanılmadan ABD'nin hegemonya dönemlerine göre; sistemik açıdan aracın

hangi dış politika amacına hizmet ettiği, uygulanan yaptırımların hedef bölgelere göre nasıl dağılım gösterdiği, yaptırımların hedef ülke ölçeklerine göre dağılımı analiz edilmektedir. Burada amaç, Soğuk Savaş Dönemi'nde ABD hegemonyası ve ABD'nin uyguladığı ekonomik yaptırımlar arasında nitelik ve nicelik biçiminde beliren değişimleri ortaya koymaktır.

Bu noktada ABD hegemonyası ile ilgili tartışmalara odaklanmak gerekir. ABD, sistem düzeyinde; 2. Dünya Savaşı sonrası askeri, ekonomik ve siyasal anlamda başat aktör olarak öne çıkmıştır. Öncelikle asimetrik maddi kabiliyetlerini kullanmış ve caydırıcılık seviyesini yüksek tutmuştur. Cox, Soğuk Savaş Dönemi'nde ABD'yi sistemde rakipsiz yapan iki temel durumu ele almıştır: ilki, ABD'nin verimliliğini önceleyen ekonomik büyüklük, ikincisi ise potansiyel rakiplerini zayıflatan iki savaş dönemidir. Cox'a göre, iki savaş dönemi mevcut ekonomik büyüklük ile birlikte ABD'nin mutlak hakimiyetini getirmiştir (Cox, 1990: 28). ABD, sahip olduğu caydırıcılık araçlarını, askeri ve ekonomik kapasite bağlamında maddi kaynaklar ile desteklenmiştir.

Bu dönemde, Sovyetler Birliği kaynaklı tehdit algısı, Soğuk Savaş'ın temel dinamiklerini belirlemiştir. Avrupa'nın ekonomik ve askeri zayıflığı da potansiyel Sovyet tehdidini beslemiştir. ABD, BM'nin ve NATO'nun, CENTO'nun kurulması, Bretton Woods sisteminin oluşturulması, Marshall Planı gibi askeri, siyasal ve ekonomik düzlemde sistemik katkısı olan ve reaksiyon gösteren taraf olmuştur. Ekonomik yardımın dışında da ABD, ekonomik sistemini diğer devletlerin uyumuna imkân sağlayacak açıklığa kavuşturmuştur. Webb ve Krasner için de ABD üstünlüğü ile karakterize edilen dönem ve ABD'nin "küresel olarak açık bir ticaret yapısına yol açtığı süreç" 2. Dünya Savaşı sonrasına tekabül etmektedir (Webb ve Krasner, 1989: 185). ABD'nin talep ettiği ekonomik açıklık, hegemonik yeteneklerinin ortaya çıkmasına katkı sağlamış ve güç kaynaklarının daha etkin kullanımı mümkün olmuştur.

ABD için mutlak hegemonik üstünlüğe rağmen bu üstünlüğü sürdürmek kolay olmamıştır. Sistem düzeyde, devlet düzeyinde ve başkanlık düzeyinde ortaya çıkan değişimler hegemonik düşüşün örneklerini sunmaktadır. 1970'lerdeki değişimler sistem düzeyinde incelediğinde öncelikle aktör sayısında hızla artış olmuştur. Avrupa sömürgeleri olan devletler bağımsızlıklarını kazanmış ve sisteme aktör olarak eklenen çok sayıda devlet olmuştur. Örneğin, 1946 yılında BM'nin 55 üyesi varken, 1970'te 127 üyesi, 1980'de ise 155 üyesi olmuştur (Hook ve Spanier, 2013: 72). Ayrıca sistemik sonuçları itibariyle ABD ile Sovyetler Birliği arasında diplomasinin önem kazandığı yumuşama (*détente*) sürecine girilmiştir. Bir diğer değişim ise Arap-İsrail çatışması nedeniyle küresel

ölçekte petrol arzı kısılmış ve ciddi ekonomik ve siyasal krizler ortaya çıkmıştır. ABD'nin dış politikasındaki nitelik değişimine örneklerden biri de bu dönemde Çin'e yönelik benimsediği politikadır. Yumuşama döneminde her iki ülkenin de karşılıklı olarak ilişkilerin geliştirilmesine odaklandığı bir süreç başlamıştır. Sovyetler Birliği yumuşama sürecinde 1975 Helsinki Anlaşması ile Avrupa hukuk sistemine taraf olmuştur. Hukuksal ve kurumsal temasın artması ile insan hakları gibi normatif gerekçelerle komünist rejimlerin zayıflatılması da mümkün olmuştur (Dueck, 2015).

1970'lerdeki değişimleri devlet düzeyinde incelediğimizde, bu dönemde komünizm ile mücadele söyleminin işe yaramaz duruma geldiği bir iç politika-dış politika ikilemi yaşanmıştır. Bu özgüven ve itibar kırılmasından çıkma çabaları, ABD başkanlarının politika tercihlerinde de görülmektedir. Özellikle Carter yönetimi, demokrasi söylemini güçlü şekilde kullanmış ve bu tercihle dış politikada söylem değişikliğine gidilmiştir (Carneiro, 2014). ABD, Vietnam Savaşı ve petrol krizi nedeniyle hem ekonomik hem de psikolojik açıdan ciddi imaj sorunlarıyla uğraşmıştır. Hegemonik düşüş dönemi bağlamında Vietnam Savaşı, ABD için ciddi kırılmaya neden olmuştur. Bu savaş, ABD'nin hem iç politikada hem de dış politikada imajını olumsuz etkilemiştir. Sonrasında ABD'nin yaşadığı bu değişim, literatürde "Vietnam Sendromu" şeklinde isimlendirilmiştir (Bacevich, 2003: 58-59). Soğuk Savaş göstermiştir ki, askeri ve ekonomik yetenekleri ne kadar asimetrik olsa da sıcak çatışma ile bir cephe savaşının kazanılması, hegemonik güç olarak ABD için bile mümkün olmamıştır. Başarısızlık neticesinde ABD birlikleri Vietnam'dan çekilmek zorunda kalmıştır (Cox, 1990: 32; Derian, 1979: 3). Politika değişikliğinin başlangıcı bu hadise olmuştur ve "kemer sıkma" politikası tartışılmaya başlamıştır (Brooks, Ikenberry ve Wohlforth, 2012: 51).

Bu noktada, ABD hegemonyasının düşüş tartışmalarına değinmek gerekir. Çünkü 1970'ler itibarıyla ABD ile başat güç olduğu sistemde aktörler arasındaki güç farkı birçok nedenle kapanmaya başlamıştır. Hegemonik istikrar yaklaşımına göre de ABD hegemonyası 1970'lerde düşüş yaşamıştır. Genel eğilim, ABD hegemonyasında 1964-1973 yılları arasında taraf olduğu Vietnam Savaşı ve sonrasında ortaya çıkan 1973'teki petrol krizinin de etkisini içine alacak şekilde bir düşüş olduğu yönündedir (Gilpin, 1981; Kindleberger, 1973; Krasner, 1976: 317-343; MacDonald ve Parent, 2011). Ayrıca uluslararası ekonomi politik ve hegemonya literatürü de ABD'nin hegemonik gücünün görece düştüğü varsayımı üzerinden bu dönemin ardından ciddi gelişme göstermiştir (Norrlof, 2017).

Kennedy de ABD hegemonyasının istikrar ve güven ortamının sağlanmasındaki çabasının ekonomik düşüşe neden olduğunu vurgulamaktadır. Özellikle güvenlik için hegemonyanın taahhütlerde bulunması ve deniz aşırı askeri harcamalara gereğinden fazla kaynak ayırması ekonomik düşüşü getirmiştir (Kennedy, 1987). 1970'ler ile birlikte ABD, hegemonik işlevlerini yerine getirememiş ve güç kaybetmiştir (Webb ve Krasner, 1989: 184-185).

ABD'nin katkısıyla sağlanan ekonomik istikrar ortamı, diğer devletlerin kaynaklarını daha verimli kullanması sağlamış, ekonomik açıdan kalkınmasını hızlandırmıştır. ABD düşüş gösterirken diğer devletler de ekonomik açıdan yükseliş içinde olmuştur. Fakat aradaki makasın kapanmasına ve görece düşüşe rağmen ABD hegemon kalmaya devam etmiştir.

1970'lerde ortaya çıkan hegemonik düşüşün ekonomik yaptırımların tercihlerinde de nitelik ve nicelik bakımından bu değişimi yarattığı görülmektedir.¹ Ekonomik yaptırımların nitelik değişimini tetikleyen önemli gelişmelerin başında teknolojik, askeri ve ekonomik bakımdan ABD'ye rakip olabilecek devletlerin de ortaya çıkması gelmektedir. ABD'nin teknoloji ihraç eden tek ülke konumunu kaybetmesiyle birlikte, yaptırıma taraf olan devletler diğer devletlerden de bu teknolojik ihtiyaçlarını karşılamışlardır. Bu durum, ekonomik yaptırımların etkinliğini kıran önemli değişimlerden biridir (Bartlett, 1985).

ABD, Soğuk Savaş Dönemi'nde genel anlamda ekonomik yaptırımları öncelikle ideolojik, stratejik ve ekonomik nedenler ile kullanmıştır. Yaptırım aracı, dış politika amaçlarına odaklanıldığında ekonomik yöntemle çalıştırılmış olabilir ancak ekonomik yöntemlerin ötesinde bir politika amacına da hizmet etmektedir. Ekonomik yaptırımların uygulanmasına neden olan konulara başlıklar halinde bakıldığında siyasi/ideolojik etki açık şekilde görülebilir. Başlıklar sıklıkla; siyasi etkiyi ve askeri davranışları sınırlama, rejimi istikrarsızlaştırma, ülke vatandaşlarının ve mülklerin serbest bırakılması, bölgesel

¹ Çalışmada odaklanılmamış olsa da ABD'nin uyguladığı yaptırımların başarı oranlarında hegemonik değişimlere uygun paralellik görülmektedir. Hufbauer ve Oegg yaptırımların başarısına odaklandıkları çalışmada, ABD'nin 1945-1969 yılları arasındaki yaptırımların yaklaşık olarak %70 oranında istenen hedeflere kısmen ulaştığını belirtmektedir. Ancak sonrasında yaptırımların etkinliğinin keskin bir şekilde %20'ye kadar düştüğünü ileri sürmektedir (Hufbauer ve Oegg, 2003). Ayrıca ABD'nin liberal ekonomik sisteme entegrasyonu sağlama çabası altında diğer devletlerin siyasi entegrasyonunu zayıflatmış ve ABD hegemonyasını ekonomik olarak aşındırmıştır. Bu hegemonik aşınmayı 1945-1970 arasında uygulanan yaptırımlarda ortaya çıkan nitelik/nicelik ve etkinlik farklarıyla açıklamak mümkündür (Elliott, 1998).

anlaşmazlıkların çözümü, ittifak ve uyum adına misilleme, insan hakları ve demokrasinin geliştirilmesi, nükleer ve biyolojik silahların yaygınlaştırılmasının engellenmesi, terörizme ve devlet dışı aktörlere verilen desteğin sonlandırılması, uyuşturucu kaçakçılığını ve uygulamalarını caydırmak veya cezalandırmak için uygulanmaktadır (Hufbauer vd., 2007: 20-45; Morgan, Bapat ve Kobayashi, 2014: 15-16).

Son tahlilde ABD'nin ekonomik yaptırımlarına odaklanmak, çalışmanın sınırlılıkları açısından yaptırımın ABD için hegemonik araç olarak kullanılma motivasyonunu hem kavramsal hem pratikte güçlü şekilde desteklemektedir. Ancak çıkan sonuçlar, yaptırım aracı ile başka bir hegemon arasında doğrusal bir ilişkinin genelleştirilmesini zorlaştırmaktadır. Bu noktada Soğuk Savaş Dönemi'nde, Sovyetler Birliği'nin aynı kategoriler doğrultusunda hedef ülkelere uyguladığı ekonomik yaptırımlar incelendiğinde yaptırım sayılarının oldukça az, yaklaşık olarak %70'inin kıta içinde kaldığı görülmektedir.² ABD, 2. Dünya Savaşı sonrasında uygulanan yaptırım vakalarında, yaptırım uygulayan diğer devletlere göre nitelik ve nicelik bakımından bariz fark oluşturmaktadır. Bu noktada hegemonik yeteneklerini kararlı şekilde gösterdiği söylenebilir. Hegemonya ve ekonomik yaptırım arasındaki istatistiki açıdan anlamlı ilişkide ABD biricik örnek olarak öne çıkmaktadır.

Çalışma ile ilgili olarak kurulan 6 hipotezde; Soğuk Savaş Dönemi'nde periyotlara ayrılmış ABD hegemonyası ile ABD'nin uyguladığı ekonomik yaptırımlar arasında yaptırımın uygulanmasına neden olan dış politika amaçları, yaptırımın niteliği, yaptırımın uygulandığı hedef bölge ve hedef ülke ölçekleri arasındaki ilişkiler test edilmiştir. Hipotezlerin çözümünde, Ki-kare bağımsızlık testi uygulanmıştır. Araştırmanın hipotezleri aşağıdaki gibidir:

H₁= Hegemonya dönemleri ile ekonomik yaptırımların dış politika amaçları arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki vardır.

H₂= Hegemonya dönemleri ile ekonomik yaptırımların niteliği arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki vardır.

² Sovyetler Birliği tarafından Soğuk Savaş Dönemi'nde uygulanan ekonomik yaptırım sayısı 17'dir. Bu yaptırımlardan sadece 5 tanesi kıta dışına uygulanmıştır (Clifton vd., 2013). Bu noktada, yaptırımı uygulama gücünü tek başına bir hegemonik gösterge olarak değerlendirmek yanlış olacaktır. Çünkü Sovyetler Birliği, askeri yetenekleri itibarıyla ABD için bir caydırıcılık oluştururken ekonomik olarak rekabet edecek durumda hiç olmamıştır. Bu bağlamda, Sovyetler Birliği ile ekonomik yaptırımlar arasında hegemonik ilişki çok zayıfken, ekonomik yaptırımlar ile ABD hegemonyası arasında güçlü bir ilişki vardır.

H₃= Hegemonya dönemleri ile hedef bölgeler arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki vardır.

H₄= Ekonomik yaptırımların niteliği ile hedef bölge arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki vardır.

H₅= Hegemonya dönemi ile hedef ülke ölçekleri arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki vardır.

H₆= Ekonomik yaptırımın niteliği ile hedef ülke ölçekleri arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki vardır.

Çalışmanın bir sonraki bölümünde veriler ve yöntemler tanıtılacaktır. Bu bölümde kategorik değişkenler oluşturulurken kullanılan veriler ve tanımlar, çalışmanın sınırları ve analiz için kullanılan yöntemleri ortaya koymak amaçlanmaktadır. Daha sonra, istatistiksel analiz sonucunda elde edilen bulgular aktarılacaktır. Bunun ardından, sonuç ve tartışma kısmında ise elde edilen bulguların literatürdeki diğer bulgularla uyuşup uyuşmadığı tartışılacaktır.

1. VERİLER VE YÖNTEMLER

Çalışmada ABD'nin 1945-1990 yılları arasında, kategorize edilmiş hegemonya dönemleri, dış politika amaçları ve yaptırım nitelikleri bağlamında 73 farklı hedef ülkeye ve örgüte uyguladığı, 230 adet ekonomik yaptırım analiz edilmiştir. 1945-1990 yılları arasında ABD'nin hedef ülkelere uygulamış olduğu ekonomik yaptırımlar bazı sınıflandırmalar kullanılarak sayısallaştırılmıştır.

Analizde kullanılan veriler Hufbauer vd'nin 3. ve son güncellemesi olan *Economic Sanctions Reconsidered* çalışmasından, bu çalışmanın devamı niteliğindeki çalışmadan ve TIES veri setinden oluşturulmuştur (Clifton vd., 2013, 2014; Hufbauer vd., 2007, 2012). ABD'nin yaptırım vakaları diğer örneklerden ayrıştırılmıştır. ABD'nin uygulamış olduğu ekonomik yaptırımları analiz ederken oluşturulan kategoriler şu şekildedir:

Kategorik Değişkenler

ABD'nin Hegemonya Dönemleri	A
Ekonomik Yaptırımların Dış Politika Hedefleri	B
Yaptırım Niteliği	C
Hedef Ülke	D
Hedef Bölge	E
Hedef Ülke Ölçekleri	F

Analizlerde başlangıç noktası ekonomik yaptırımların sınıflandırılması olmuştur. Sınıflandırma oluşturulurken yaptırım konusunda öncü kaynakların konuya yaklaşımı incelenmiştir. Ekonomik yaptırımı uygulayan devletin

yaptırım uygulamadaki dış politika amaçları analiz için önemli bir sınıflandırma olmuştur. Hegemonya gibi sistemik etkileri ve uygulamaları ile ortaya çıkan bir güç ilişkisini, yaptırımlar bağlamında tanımlamak için ekonomik yaptırımların hangi dış politika amaçlarına hizmet ettiğinin anlaşılması gerekirdi. Bu noktada vurgulamak gerekir ki, bir devletin dış politika amaçlarına ulaşmak için kullandığı araç olarak ekonomik yaptırımlar ve hegemonyanın dış politika amaçları ile ilişkisi sayısallaştırılmıştır.

Genel anlamda bir ekonomik yaptırımın uygulanma kararının alınması ve uygulanması için öncelikle taraflar arasında bir güç asimetrisinin olması gerekir (Hufbauer vd., 2007). Hegemonya da devletlerarası sistemde, kaynakların dağılımındaki önemli ölçüde ortaya çıkan asimetride oluşmaktadır (Gadzey, 1994: 23). Hegemonya ve yaptırım arasındaki ilişkiye bakıldığında güç asimetrisinden doğan bir güç-araç ilişkisi vardır. Örneğin Hegemon, üstün ekonomik yetenekleri ile hedef ülkelere kolaylıkla ekonomik yaptırım uygulayabilmektedir.

Hegemonya öncelikle maddi güç unsurları ile tarif edilirken uluslararası sistemdeki anarşi ortamında çatışma ihtimalinin yüksek olması, askeri gücü hegemonyanın asli unsuru biçiminde tanımlamaya izin vermektedir. Deniz, kara ve hava kuvvetleri hegemonik araçlar olarak görülür (Posen, 2003). Asimetrik maddi yetenekler bağlamında, çalışmamızın örnek vakası olan ABD hegemonyasını, askeri kapasitenin varlığı olarak öne çıkaran Mearsheimer'a göre de hiçbir devlet "Amerikan hegemonyasına itiraz etmek için yeterli askeri güce sahip değildir" demektedir (Mearsheimer, 2001: 41).

Hegemonyanın belirleyicileri açısından da yetenekler, öncelikle askeri ve ekonomik olmak üzere maddi yetenekler açısından ele alınmaktadır. Maddi yetenekler, hegemonyanın oluşması için gerek şart şeklinde görülmektedir (Gilpin, 1981; Keohane, 1984; Mearsheimer, 2001). Hegemonlar diğer devletleri askeri yetenekler ve ekonomik üstünlük sağlayacak kapasitede olmasının yanında, Hegemonik gücün niteliği, teknolojik güç, coğrafya gibi, hiçbir devletin hegemon ile ciddi bir mücadeleye girişebilecek kapasitede olmaması gerekir (Krasner, 1976; Mearsheimer, 2001). Benzer şekilde, Mastanduno da hegemonyanın öncelikle "maddi kaynakların üstünlüğünü" gerektirdiğini belirtir (Mastanduno, 2003: 145). Ekonomik zenginlik ve kültürel kaynaklar, "hegemonyayı mümkün kılan kaynaklar" şeklinde değerlendirilmiştir (Wilkinson, 2008: 138). Son tahlilde hegemonyanın maddi yeteneklerin üstünlüğüne dayandığı görüşü, yaygın ve kabul gören yaklaşımdır (Ikenberry ve Kupchan, 1990: 286; Keohane, 1984: 32).

A kategorik değişkeninde ABD hegemonyasını dönemlere ayırmak görece tartışmalı görülse de kategorinin oluşturulmasında da hegemonyanın maddi yetenekleri dikkate alınmıştır. SIPRI'nin veri seti incelendiğinde, 1970'e kadar askeri harcamaların (*Gross Domestic Product*-Gayri Safi Yurtiçi Hasıla) GDP'ye oranı yaklaşık olarak yüzde 14'e kadar çıkarken sadece 1965 yılında %7,6 ile %8'in altına düşmüştür. 1971-1989 arasında ise hiç %7'in üstüne çıkmamış ve %5'in altına düştüğü yıllar da mevcuttur. Benzer düşüş Dünya Bankası'nın, ABD'nin 1960-2020 yılları arasındaki askeri harcamaları ile ilgili veri setinde de görülmektedir (SIPRI, 2021; World Bank, 2021). Ayrıca 1960 sonrasında yapılan askeri harcamalar bazı yıllar artış gösterse de 30 yıllık süredeki değişimlere bakıldığında düşüş trendini hiç değiştirmemiştir (Trading Economics, 2022). Başka çarpan etkisindeki veriler hesaplanmadan tek başına 1970 sonrasında GDP'nin büyüme oranı ve yıllık değişimlerinde de belirgin bir düşüş görülmektedir (Macro Trends, 2022).

Bu açıklamalar ışığında çalışmada ekonomik yaptırımların analizinde kullanılan A kategorisindeki "Mutlak Hegemon Dönemi" ve "Hegemonik Düşüş Dönemi" ayrımı CINC referans değeri de dahil olmak üzere tamamen ekonomik veriler doğrultusunda oluşturulmuştur. Sonuç olarak A kategorisinde, ABD hegemonyası, ekonomik veriler dikkate alınarak literatüre uygun şekilde periyodlara bölünmüştür.³ Vakalar hegemonik dönemlere göre ve numaralandırmada yaptırımların başlangıç tarihleri dikkate alınarak belirlenen yaptırım vakaları uygun periyodlara yerleştirilmiştir. Periyodlar şu şekilde oluşturulmuş ve sayısallaştırılmıştır.

1. Mutlak Hegemonya Dönemi 1945-1970; (Cox ve Sinclair, 2016: 41).
2. Hegemonik Düşüş Dönemi 1971-1990; (Agnew, 2005: 138-143; Gilpin, 1981: 40-69).

B kategorik değişkeninde, yaptırım vakalarının tespiti ve dış politika amaçları için Hufbauer vd.'den dış politika amacı şeklinde belirlenen başlıklar sayısallaştırmada kullanılmıştır. Hufbauer vd., verilerinin kullanılmasının nedeni, ekonomik yaptırımı uygulayan ülke ile hedef ülke arasındaki yaptırım konusunu bir dış politika amacına oturtmasıdır. Hufbauer vd.'nin bu çalışması,

³ Ayrıntıları çalışmanın ülke ölçekleri kategorisinde olan ve ülke ölçeklerini/güçlerini belirlemek için kullandığımız CINC değeri, büyükten küçüğe sıralandığında ve yıllara göre tek tek incelendiğinde çalışmada belirlediğimiz ABD'nin hegemonik dönemleri ile örtüşmektedir: 1945-1970 yılları arasında CINC değeri en yüksek olan devlet ABD'dir. 1971-1988 yılları arasında ise CINC değeri en yüksek olan devlet Sovyetler Birliği'dir (Correlates of War Project, 2021).

yaptırıma ilişkin nicel çalışmaların en sık kullandığı kaynaktır. Dış politikada oluşturmuş olduğu amaçlar ve ekonomik yaptırım arasındaki ilişki, belirlediği dış politika amaçları, yaptırımlarda belirlenen kısıtlar dikkate alındığında söz konusu çalışma en önemli çalışmalardan biridir. Hufbauer vd.'nin dış politika sınıflandırması ve yaptırım tercihlerindeki sınırlılıklar sıklıkla kullanılmaktadır (Allen, 2005; Baldwin, 2000b; Drezner, 2011; Early, 2012; Morgan vd., 2014). Hufbauer vd.'nin çalışması özünde, ekonomik yaptırımların başarı/başarısızlık oranlarına yönelik bir çalışmadır ve kimi araştırmalar başarı/başarısızlık oranları bağlamında bu çalışmayı eleştirmektedir (Eyler, 2007; Pape, 1998; Wallenstein, 2013). Ancak ekonomik yaptırımların başarı ya da başarısızlıkları çalışmamızın kapsamında değildir. Sayısallaştırmada kullanılan amaçlar şu başlıklarla kısaltılmıştır (Hufbauer vd., 2007: 66-72):

1. İlimli politika değişikliği⁴
2. Rejim değişikliği ve demokratikleşme⁵
3. Askeri girişimleri engellemek⁶
4. Askeri potansiyelin sınırlandırılması⁷
5. Diğer genel değişiklikler⁸

C kategorik değişkeni, doğrudan B kategorisinde sınıflandırılan dış politika amaçları doğrultusunda, uygulanan ekonomik yaptırımların niteliklerinin belirlendiği/sınıflandırıldığı kategori olmuştur. Bu kategoride, “askeri girişimleri engellemek”, “askeri potansiyelin sınırlandırılması” ve “diğer genel değişiklikler” gibi dış politika amaçları, hedef ülkedeki askeri kapasite ile ilgili olması nedeniyle zorlayıcı yaptırımlar şeklinde sınıflandırılmıştır. “İlimli politika değişikliği” ve “rejim değişikliği ve demokratikleşme” gibi dış politika amaçları, hedef ülkedeki insan haklarının geliştirilmesi ve demokrasi talepleri doğrultusunda uygulanması nedeniyle normatif yaptırımlar şeklinde sınıflandırılmıştır.

⁴ Hedef ülkenin kamulaştırma politikalarına yönelik veya tutukluların serbest bırakılmasına yönelik uygulanan ekonomik yaptırımlar bu amaca örnektir.

⁵ İlk politika ile ilişkili olarak da ele alınır, ayrıca hedef ülkenin rejimini hedef alan ekonomik yaptırımlar, rejimin değişmesi veya demokratikleşmesi yoluyla Soğuk Savaş boyunca devam eden stratejik mücadelenin önemli bir parçası olmuştur.

⁶ İki Dünya Savaşı, Kore Savaşı veya Soğuk Savaş'tan daha küçük bir ölçekte bir eylem ve gönderenin kendisinin askeri bir katılımcı olarak taraf olmadığı yaptırım vakalarını, örneğin sınır çatışmalarına müdahil olmak için uygulanan ekonomik yaptırımlar buna örnektir.

⁷ Soğuk savaşta, rakip ve müttefiklik ilişkisinde, stratejik mallara erişimin engellenmesi veya savaş zamanında, savaşın etkisiyle uygulanan ekonomik yaptırımlar bu amaca örnektir.

⁸ Diğer gruplarda tam olarak listelenemeyen daha çok vaka odaklı olan Arap-İsrail çatışmasında veya Çin Tayvan anlaşmazlığında uygulanan yaptırımlar bu amaca örnektir.

Hufbauer vd.'nin başarı/başarısızlık analizinde de “ılımlı politika değişikliği” ve “rejim değişikliği ve demokratikleşme” dış politika amaçları birlikte analiz edilmiştir. Vakalara ve içeriklerine bakıldığında da yeterli benzerlikler görülmektedir. Ekonomik yaptırımlar, hegemonya için zorlayıcı araç, ödüllendirici/teşvik edici araç ve normatif araç olarak aracın biçimsel özelliklerini öne çıkaran başlıklar şeklinde sınıflandırılmıştır. Kategoriler şu şekildedir:

1. Zorlayıcı yaptırımlar
2. Ödüllendirici/teşvik edici yaptırımlar
3. Normatif yaptırımlar

Ödüllendirici/teşvik edici yaptırımlar Hufbauer vd'nin veri setinin dışında oluşturulan bir kategori olmuştur. Benzer şekilde, teşvik edici gücü ile hegemonya, bir ülkenin ekonomik ve sosyal inşasında etkinliği dikkate alınır ise o devleti bir karar almaya zorlamak için teşvik edici nitelikleri olan olumlu yaptırımları kullanabilmektedir. Çalışmanın nicel analizinde kullanılan ödüllendirici/teşvik edici yaptırımlar kategorisi, TIES veri seti (Clifton vd., 2014) ve bu veri setinin kod bilgilerine uygun biçimde oluşturulmuştur (Clifton vd., 2013). TIES veri seti temelde Hufbauer vd'nin dış politika hedeflerine uygun şekilde hazırladığı için devletler arasındaki sorunlar, dış politika hedeflerine oturmaktadır.

Ödüllendirici/teşvik edici yaptırımlarda çalışmaya uygun biçimde veriler ayrıştırılırken şu aşamalar takip edilmiştir: Öncelikle, TIES veri setinde yaptırımı ilk uygulayan (*primary sender*) COW 2 ülke koduyla ABD'nin verileri ayrıştırılmıştır. Ardından yardımlar (*carrots*) ve uygulanmış (*imposition*) yaptırımlar ve yaptırım tipleri (*sanction type*) yardımlar koduyla filtrelenmiş ve filtrelenmiş yardımların içinde de ekonomik olmayan başlıklar çıkartılmıştır. Belirtmek gerekir ki, ödüllendirici/teşvik edici yaptırımlar, hedef ülkeyi bir karar almaya zorlamak için yardımın yapılması veya hedef ülkeye uygulanan önceki ekonomik yaptırımların kaldırılması şeklinde olabilmektedir. Sonuç olarak yapılan yardımların kesilmesi neticesinde uygulanmış olan yaptırımlar dikkate alınmıştır.

Son olarak normatif yaptırımlar kavramsallaştırmasında ise evrensel insan haklarının ve demokrasinin savunucu olma motivasyonu dikkate alınmıştır. ABD hegemonyası dış politikada, hedef ülkelere rejim değişikliği ve demokrasinin desteklenmesi amacıyla onlarca ekonomik yaptırım uygulamıştır. Bu dış politika amacı ABD'nin hegemonik yetenekleri ile ilişkili şekilde düşünülmelidir. Belirtmek gerekir ki, yaptırımların niteliklerinin normatif olması

zorlayıcı/caydırıcı aracı zayıflatmamaktadır. Bu sınıflandırmaların hepsi yaptırım aracının doğası gereği zorlayıcı olduğu gerçeğini dışlamamaktadır.

D ve E kategorik değişkenlerinde, benzer sınırlamalar tercih edilmiştir. Ekonomik yaptırımların uygulandığı hedef ülke ve bu hedef ülkenin olduğu hedef bölge Correlates of War Project'in (COW) ülke ve bölge kodları kullanılarak sayısallaştırılmıştır. COW kodlarının dışında kalan uluslararası örgütler (1) koduyla hedef ülkede kodlanmış, Hedef bölgede de uluslararası örgütün üyelerinin ağırlığına göre bölgede uygun şekilde kodlanmıştır. Ülke kodlarında Filistin ve Hong Kong gibi hukuki statüsü ile ilgili sorun olan birimler için araştırmalarda genellikle COW koduna uygun şekilde kullanılan numaralandırma tercih edilmiştir.

F kategorik değişkeninde, Uluslararası ilişkilerde büyük devlet (*great powers*), orta ölçekli devlet (*middle power*) ve küçük devlet (*small power*) sınıflandırması dikkate alınarak oluşturulmuştur. Ülke tanımlamalarında referans değer tercih edilmiştir. Ülkelerin içsel kapasitelerini ortaya koymak için COW'un (Ulusal Maddi Kapasite-National Material Capabilities-NMC) 1816-2016 yılları arasındaki veri setinden faydalanılmıştır (Correlates of War Project, 2021). Devletlerin güç ölçümlerinde sıklıkla kullanılan, NMC veri setindeki CINC referans değeri kullanılmıştır. CINC değerinde farklı bileşenler hesaplamaya dahil edilerek dünya toplamına bölünmesi yoluyla bir değere ulaşılmaktadır. Bu bileşenler; askeri harcama, askeri personel sayısı, enerji tüketimi, demir ve çelik üretimi, kentsel nüfus ve toplam nüfustan oluşmaktadır. Öncelikle CINC değeri büyükten küçüğe sıralanmıştır. Sonrasında COW ülke kodlarında ülkeler sıralanmış, tek tek yıllara göre filtrelenmiştir.

1945-1990 arasındaki yıllar tek tek filtrelenmiş, ABD hariç tutularak ilk 1-10 arası devletler 1 koduyla büyük güçler şeklinde listelenmiştir. 10-30 arası devletler, 2 koduyla orta büyüklükteki güçler olarak listelenmiştir. İlk 30 sıranın dışında kalan devletler, 3 koduyla küçük devletler şeklinde kategorize edilmiştir. Ayrıca 4 koduyla uluslararası örgütler listelenmiştir.

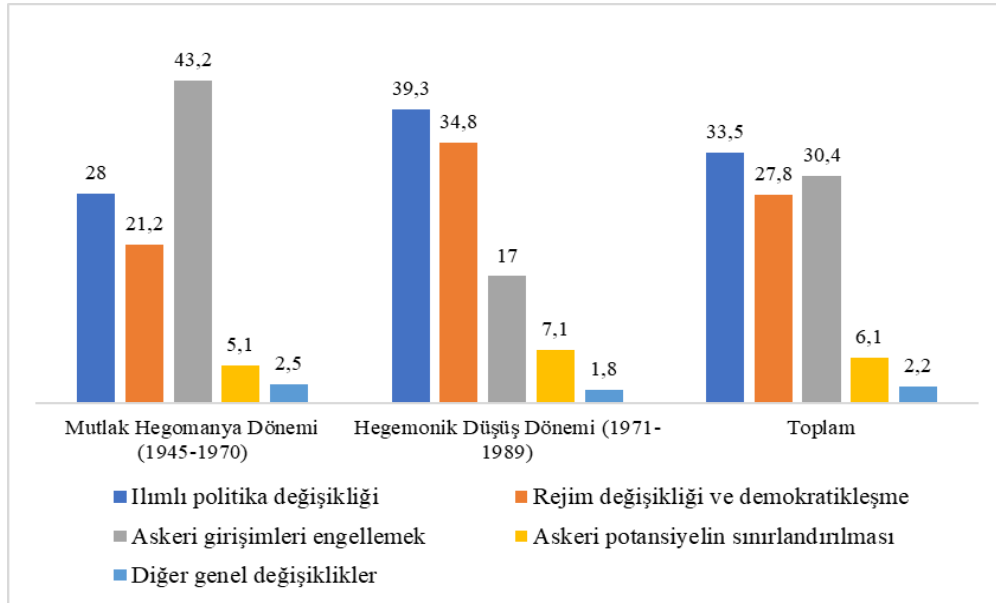
Çalışmada elde edilen verilerin analizinde kategorik değişkenli istatistiksel analizler ile parametrik testlerden yararlanılmıştır. Analizlerin elde edilmesinde SPSS paket istatistik programı tercih edilmiştir. Çalışmanın analizinde tanımlayıcı istatistik yöntemlerinden ki-kare testi (*chi-square test*) ve çapraz tablo analizi (*cross-tabulation analysis*) kullanılmıştır. Ki-kare testi iki kategorik değişken arasındaki ilişkinin incelenmesini sağlamaktadır. İki nitel değişken arasında bir ilişkinin varlığını tespit etmek için ki-kare bağımsızlık testine başvurulmuştur (Bakan ve Büyükbese, 2004). Ayrıca çapraz tablo analizi iki kategorik değişken

arasındaki dağılımı/kompozisyonu ortaya koymaktadır. Çapraz tablo analizi ile bir kategorinin diğer kategori üzerindeki etkisini ve dağılımları gösterilmesi amaçlanmıştır.

2. BULGULAR

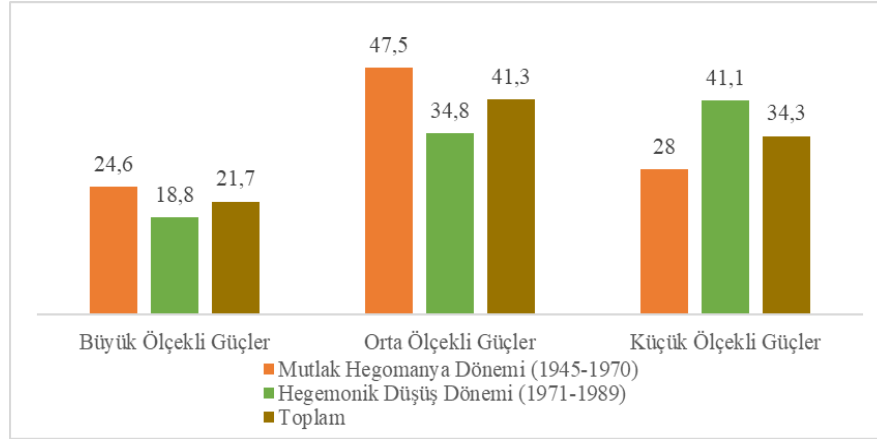
ABD'nin Soğuk Savaş Dönemi'nde uyguladığı ekonomik yaptırımlar hegemonya dönemlerine göre diğer kategorik değişkenler dikkate alınarak analiz edilmiştir. Değişken kategorilerinin sayıları, oranları, kategorik değişkenler arasındaki kompozisyon histogramlar aracılığıyla aktarılmıştır. Ki-kare bağımsızlık test sonuçları da tablo halinde verilmiştir.

Tablo.1: Soğuk Savaş Döneminde Uygulanan Ekonomik Yaptırımlarda Hegemonya Dönemlerine Göre Uygulanan Dış Politika Amaçları (%)

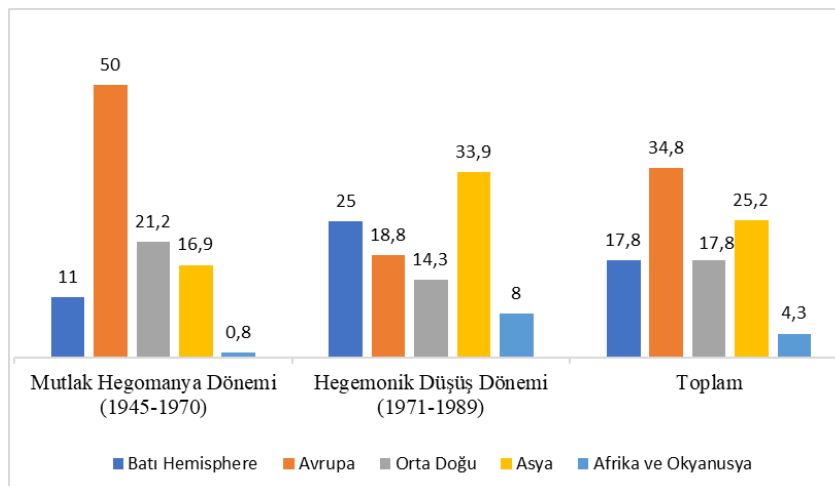
Tablo 1'de Soğuk Savaş boyunca hegemonya dönemlerine göre uygulanan ekonomik yaptırımların dış politika amaçlarına odaklanılmıştır. Mutlak hegemon dönemde, uygulanan yaptırımlarda dış politika amaçları arasında, ılımlı politika değişikliği ile rejim değişikliği ve demokratikleşme kategorisine bakıldığında uygulanan tüm yaptırımların yaklaşık olarak %49'u iken, hegemonik düşüş döneminde ise ılımlı politika değişikliği ile rejim değişikliği ve demokratikleşme kategorisi, uygulanan tüm yaptırımların yaklaşık olarak %74'ünü oluşturmaktadır. Bölgesel ve küresel güvenlik ile doğrudan ilgili olan ve askeri çabaların takip edildiği başlıklara da toplamda bakıldığında mutlak hegemon döneminde yaklaşık olarak %50'yi geçmekte iken, hegemonik düşüş döneminde ise yaklaşık olarak %26'ya gerilediği görülmektedir.

Tablo.2: Hegemonya Dönemlerine Göre Uygulanan Ekonomik Yaptırımların Hedef Ülke Ölçekleri (%)

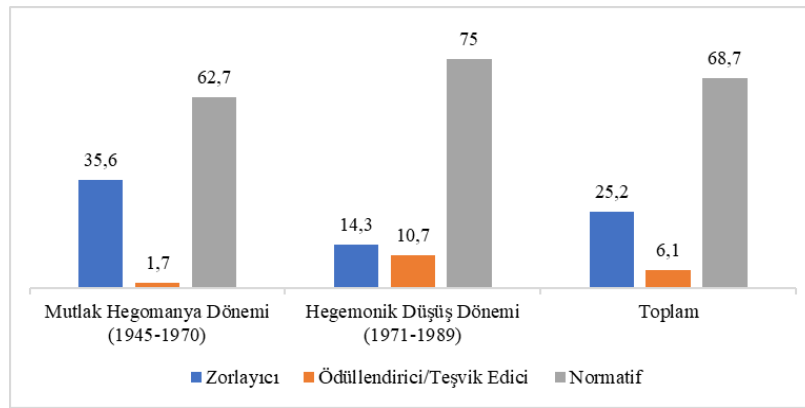
Tablo 2’de Soğuk Savaş’ta ABD’nin hegemonya dönemlerine göre uyguladığı ekonomik yaptırımların hedef ülke ölçeklerine göre dağılımı gösterilmektedir. Bu oranlara uluslararası örgütlere uygulanan yaptırımlar eklenmediği için toplamlar %100’e ulaşmamaktadır. Büyük/orta/küçük ölçekli güçlere uygulanan ekonomik yaptırımların diğer ekonomik yaptırımların toplamına oranı yaklaşık olarak sırasıyla; %22, %41 ve %34’tür. ABD dönem boyunca, yaptırım aracını orta ölçekli güçlere daha fazla uygulamıştır. Mutlak hegemonya döneminde büyük/orta/küçük ölçekli güçlere uygulanan ekonomik yaptırımların oranı yaklaşık olarak sırasıyla; %25, %48 ve %28’tür. Mutlak hegemonya dönemine göre hegemonik düşüş döneminde, büyük/orta ölçekli güçlere uygulanan yaptırım oranında belirgin bir düşüş görülmektedir. Tam aksine küçük ölçekli güçlere mutlak hegemonya dönemine göre hegemonik düşüş döneminde ekonomik yaptırımlarda ciddi bir artış yaşanmıştır.

Tablo.3: Hegemonya Dönemlerine Göre Uygulanan Ekonomik Yaptırımlardaki Hedef Bölgeler (%)

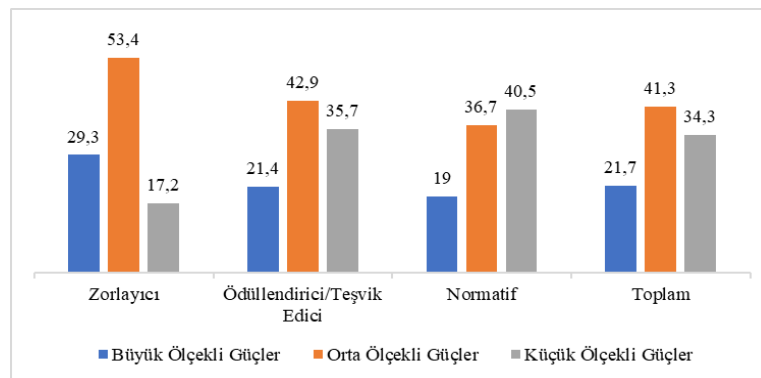
Tablo 3'te Soğuk Savaş boyunca ABD'nin hegemonya dönemlerinde uyguladığı ekonomik yaptırımların hedef bölgeye göre dağılımları görülmektedir. Mutlak hegemon dönemde uygulanan ekonomik yaptırımların yaklaşık olarak %50'si Avrupa bölgesine uygulanmıştır. Hegemonik düşüş döneminde uygulanan ekonomik yaptırımların yaklaşık olarak %34'ü Asya bölgesine uygulanmıştır.

Tablo.4: Hegemonya Dönemlerine Göre Uygulanan Ekonomik Yaptırımların Niteliği (%)

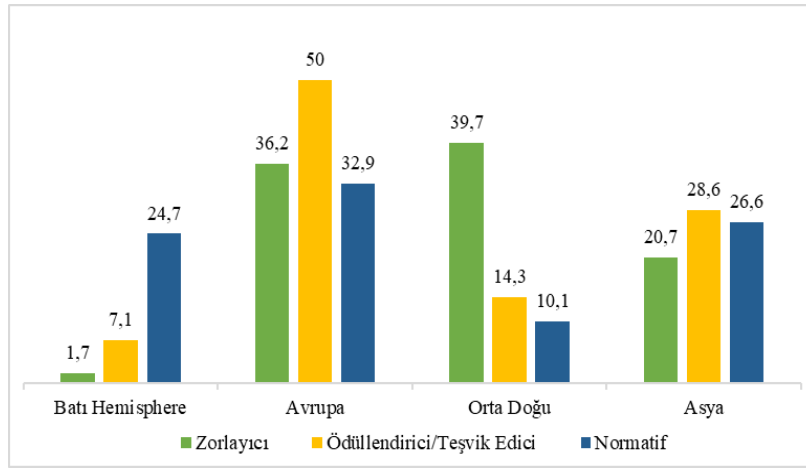
Tablo 4'te hegemonya dönemlerine göre ekonomik yaptırımların nitelikleri analiz edilmiştir. ABD'nin mutlak hegemon döneminde uyguladığı normatif yaptırım sayısının bu dönemde uygulanan toplam ekonomik yaptırım sayısına oranı yaklaşık olarak %68'dir. ABD'nin hegemonik döneminde uyguladığı normatif yaptırım sayısının bu dönemde uygulanan toplam ekonomik yaptırım sayısına oranı ise %75'tir. Ayrıca nükleer rejimin geliştirilmesi bağlamında uygulanan ekonomik yaptırımlar zorlayıcı yaptırımlar değil de normatif yaptırımlar kategorisinde değerlendirilir ise bu dönemde normatif yaptırımlar lehine daha çarpıcı bir rakam ortaya çıkmaktadır.

Tablo.5: Ekonomik Yaptırımların Niteliklerine Göre Hedef Ülke Ölçekleri (%)

Tablo 5’te uygulanan ekonomik yaptırımların niteliklerine göre hedef ülke ölçeklerinin dağılımları verilmiştir. Bu oranlara uluslararası örgütlere uygulanan ekonomik yaptırımlar eklenmediği için toplam oran %100’e ulaşmamaktadır. Orta ölçekli güçlere uygulanan ekonomik yaptırımların yaklaşık olarak %53’ü zorlayıcı yaptırımlardır. Aksine küçük ölçekli güçlere uygulanan ekonomik yaptırımların sadece %17’si zorlayıcı yaptırımlar olmuştur. Bu ölçekteki ülkelere ağırlıklı biçimde normatif yaptırımların uygulandığı görülmektedir. Tablo 2 ile birlikte değerlendirildiğinde, ABD dönem boyunca, yaptırım aracını orta ölçekli güçlere daha fazla uygulamıştır. Uyguladığı ekonomik yaptırımların niteliği de genellikle zorlayıcı nitelikte olmuştur. Ödüllendirici ve teşvik edici yaptırımların oranlarına bakıldığında da ABD orta ölçekli devletlere yönelik ekonomik yardımların kesilmesi yoluyla da ekonomik yaptırım tercihinin sıklıkla kullanılmaktadır.

Tablo.6: Ekonomik Yaptırımların Niteliğine Göre Hedef Bölgeler (%)

Tablo 6’da ekonomik yaptırımların niteliğine göre hedef bölgeler analiz edilmiştir. Bu oranlara Okyanusya ve Afrika hedef bölgesine uygulanan ekonomik yaptırımlar eklenmediği için toplam oran %100’e ulaşmamaktadır. Soğuk Savaş Dönemi’nde uygulanan zorlayıcı yaptırımların yaklaşık olarak %40’ı Orta Doğu ve yaklaşık olarak %36’sı Avrupa bölgesine uygulanmıştır. Soğuk Savaş Dönemi’nde uygulanan ödüllendirici ve teşvik edici yaptırımların %50’si de Avrupa bölgesine uygulanmıştır. Yine bu dönemde uygulanan normatif yaptırımların yaklaşık olarak %33’ü Avrupa ve yaklaşık olarak %27’si Asya ve yaklaşık olarak %25’i Latin Amerika bölgesine uygulanmıştır. Ayrıca tablodaki çarpıcı oranlardan bir diğeri ise Soğuk Savaş Dönemi’nde uygulanan zorlayıcı yaptırımların yaklaşık olarak sadece %2’si Latin Amerika bölgesine uygulanmıştır.

Bu bölümde, ABD'nin hegemonya dönemleri ile ekonomik yaptırımların dış politika amaçları, ekonomik yaptırımın niteliği, hedef bölge, hedef ülke ölçekleri arasındaki ilişkileri ve ekonomik yaptırımın niteliği ile hedef bölge, hedef ülke ölçekleri arasındaki ilişkileri bulmak için ABD'nin Soğuk Savaş Dönemi'nde (1945-1990) hedef ülkelere uyguladığı 230 ekonomik yaptırıma ki-kare bağımsızlık testi analizi uygulanmıştır.

Ki-Kare Analiz Sonuçları*

H	Değişkenler	N	sd	X^2	P
H ₁	Hegemonya dönemi ile dış politika amaçları	230	4	19.605	.001
H ₂	Hegemonya dönemi ile ekonomik yaptırımın niteliği	230	2	19.288	.000
H ₃	Hegemonya dönemi ile hedef bölge	230	4	37.369	.000
H ₄	Ekonomik yaptırımın niteliği ile hedef bölge	230	8	38.320	.000
H ₅	Hegemonya dönemi ile hedef ülke ölçekleri**	230		12,348	.005
H ₆	Ekonomik yaptırımın niteliğine ile hedef ülke ölçekleri	230	6	14.395	.026

* $p \leq 0.05$ ise (0.05 anlam düzeyine göre hipotezleri kabul etmek mümkündür.)

** Fisher Exact Testi ile ($p \leq 0.05$ anlam düzeyine göre kabul etmek mümkündür.)

Ki-kare analizi sonuçlarına göre;

H₁= Hegemonya dönemleri ile ekonomik yaptırımların dış politika amaçları arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki vardır,

H₂= Hegemonya dönemleri ile yaptırımların niteliği arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki vardır,

H₃= Hegemonya dönemleri ile hedef bölgeler arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki vardır,

H₄= Yaptırımların niteliği ile hedef bölge arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki vardır,

H₅= Hegemonya dönemi ile hedef ülke ölçekleri arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki vardır,

H₆= Yaptırımın niteliğine ile hedef ülke ölçekleri arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki vardır, araştırma hipotezlerinin tamamını kabul etmek mümkündür.

3. SONUÇLAR VE TARTIŞMA

Çalışmada hegemonya ile yaptırım arasında sezgisel olarak var olduğu düşünülen bir ilişkinin istatistiksel olarak da mümkün olabileceği ihtimalinden yola çıkılmıştır. Bu bağlamda, Soğuk Savaş Dönemi'nde ABD'nin hegemonik değişimleri ile uyguladığı ekonomik yaptırımlar arasında bir ilişkinin olduğu varsayımından hareket edilmiştir. Hegemonya ile yaptırımlar arasındaki analizler sonucunda; hegemonya dönemleri ile ekonomik yaptırımların dış politika amaçları, ekonomik yaptırımların niteliği, hedef bölge/ülke ölçekleri arasında ve yaptırımların niteliği ile hedef bölge, hedef ülke ölçekleri arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır.

Tartışma kısmına geçmeden önce ABD'nin ekonomik yaptırımları uygulama amaçlarına bakıldığında, literatürde belirlenen genel yaptırım amaçları doğrultusunda hareket ettiği görülmektedir.⁹ Öncelikle, hedef ülkeyi bir karar değişikliğine veya uyuma zorlamak için olumlu/olumsuz ekonomik yaptırımlar kullanılmaktadır (Baldwin, 1971, 1985, 2000a). İkinci amaç, hedef ülkenin eylemi daha ortaya çıkmadan caydırmak için kullanılmaktadır (Alexander, 2009:10; Blanchard ve Ripsman, 2008:398; Jiang, 2019; United States, 1992:2). Üçüncüsü amaç ise ABD'nin çıkarlarına ters düşen bir eylem gerçekleştiğinde hedef ülkeyi cezalandırmak için de kullanılmaktadır (Brooks, 2002: 6). ABD'nin uygulayıcı devlet olarak hedef ülke dışında da iç politikaya ve uluslararası politikaya mesaj verme niyetiyle ikincil, üçüncül amaçları da bulunmaktadır (Barber, 1979: 370–373). Soğuk Savaş Dönemi'nde, bloklar arasındaki ideolojik ve stratejik mücadele içinde ikincil ve üçüncül amaçlar sıklıkla tercih edilmiştir (Alexander, 2009: 12; Dobson, 2002; Jones ve Portela, 2014).

ABD, 2. Dünya Savaşı'ndan ekonomisi görece zarar görmeden kurtulurken dünyanın geri kalanı ise büyük bir yıkımla çıkmıştır. Bu süreç; ABD'nin kapasitesini diğer ülkelere göre daha özgüvenli, hızlı, etkin ve zorlayıcı kullanmasını sağlamıştır. ABD'nin ekonomik büyüklüğü ve tedarikçi kapasiteye sahip olduğu teknolojik güç, Avrupa'nın yeniden inşasında önemli bir kaynak görevi görmüştür. Ancak, sonuçlar üzerinde etki/kontrol ile kaynaklara sahip olma arasındaki ilişki her zaman pozitif sonuç vermeyebilir. ABD, hedef ülkede karar değişikliğini ve iş birliğini sağlamak adına kaynaklar sonuçlar üzerinde kontrolü garanti etmediği için ikna ve zorlama yolunu kullanmıştır (Shambaugh

⁹ Bu noktada belirtmek gerekir ki, yaptırım literatürünün neredeyse tamamı, uygulayan devlet, hedef ülkeye etkileri, sonuçları bağlamında zaten ABD'nin uyguladığı ekonomik yaptırımlara ve amaçlarına odaklanmaktadır.

IV, 1996). Doğal biçimde ekonomik yaptırımlar, asimetrik biçimde süper güç olan ABD için küresel ölçekte, savaştan yeni çıkmış bir dünyanın kontrol edilmesi için sıklıkla kullanılan hegemonik bir dış politika aracı ve zorlayıcı araç biçimini almıştır.

ABD'nin uyguladığı ekonomik yaptırımları sistemik seviyede hegemonya bağlamında çalışmada belirlenen herhangi bir kategoriye göre veya kategorilerin tamamı açısından inceleyen bir çalışma tespit edilememiştir. Bu bağlamda çalışmanın bulguları kategorik şekilde belirlenen başlıkların genel açıklamaları ile ilişkili incelenecektir. Öncelikle ABD'nin uyguladığı ekonomik yaptırımların küresel gündem ile hegemonik bir motivasyonla neredeyse tüm bölgeleri kapsayacak şekilde uygulandığı ve nitelik değişimi gösterdiği ABD'nin dış politika tercihleri doğrultusunda tartışılacaktır. ABD'nin uyguladığı ekonomik yaptırımların bölge ve ülke ölçeklerine göre dağılımı ele alınacaktır. Sonrasında yaptırımların nitelikleri ile hedef bölge ve ülke ölçeklerine göre dağılımı ABD'nin genel dış politika eğilimleri doğrultusunda tartışılacaktır.

ABD'nin Ekonomik Yaptırımlarındaki Hegemonik Kapsam ve Nitelik Değişimi

Soğuk Savaş Dönemi'nde yaptırımların uygulanma kararını hegemonik motivasyon ve ideolojik kaygılar beslerken farklı dış politika amaçları ile birçok ülkeye ekonomik yaptırım uygulanmıştır. Küresel kapsamda ve bütün ölçeklerde hedef bölgeye/hedef ülkelere yaptırım tercih edilmiştir. ABD'nin küresel dış politikasına uyumlu şekilde ekonomik yaptırımlar uygulanmıştır. Bu noktada, taraflardan ve yaptırımların tek başına uygulanma nedenlerinden daha çok ABD'nin yaptırım uygulama yeteneği dikkate alınmalıdır. Bu yeteneği de ABD'ye özgü hegemonik yetenekler noktasında değerlendirmek gerekir. Ekonomik yaptırımların başarısızlığına rağmen sayısı ve sıklığı artmaya devam etmiştir. Çalışmada elde edilen bulgular da bu görüşü destekler niteliktedir.

Tablo 1'de Soğuk Savaş Dönemi'nde uygulanan ekonomik yaptırımların dış politika hedeflerine göre dağılımı gösterilmiştir. ABD dış politikasındaki değişimleri tehdit algısı ile ilişkili şekilde güvenlik bağlamında değerlendirmek mümkündür. Soğuk Savaş'ın oluşturduğu ilk güvenlik mimarisi içinde hedef ülkelere, askeri girişimleri engellemek ve askeri potansiyellerin sınırlandırması gibi dış politika amaçlarıyla, Soğuk Savaş'ın ruhuna uygun ekonomik yaptırımlar uygulamıştır. Bu politika tercihlerinde; çevreleme politikası, silahlanma yarışı gibi dönemin dinamiklerini belirleyen uygulamaların yanında, Sovyetler Birliği'nin de nükleer kapasiteye ulaştığının anlaşılması önemli bir kırılma yaratmıştır. Bu sürece kadar, dış politikada askeri çabaları engellenmeye

çalışılan devletler tehdit algısının boyutlarını/sınırlarını ortaya koymaktadır. Sovyetler Birliği, Çin ve onun etrafında kümelenen devletler ekonomik yaptırımların ana hedefleri olmuşlardır (Hufbauer vd., 2007: 75–87).

Bu noktada ikinci güvenlik mimarisi, Soğuk Savaş'ın da dönüm noktalarından olan küresel ölçekte nükleere olan ilgi olmuştur. Silahlanma yarışının, temelde nükleer yarış şeklinde de anlaşılması gerekir. Nükleer teknolojinin yıkım kapasitesi ve sorunu güvenlik tehdidinin ölçeğini değiştirmiştir. Muhtemel bir nükleer savaşta bütün devletlerin etkilenme ihtimali, herhangi bir sorunu küresel ölçekte bir tehdit boyutuna getirmektedir. Artık rekabet halindeki devletler için askeri seçenekleri tercih de zorlaşmıştır. Bu bağlamda nükleer teknolojinin geliştirilmesi, silahların edinimi ve nükleer teknoloji ile ilgili uluslararası anlaşmaların yapılması da uluslararası normatif yapıya hizmet etmiştir.

Aynı zamanda, küresel ve bölgesel gelişmeler ekonomik yaptırımların niteliklerinin de normatif içeriklere kaymasına katkı sağlamıştır. Hegemonik düşüş dönemindeki yaptırım vakalarının da içeriklerinin normatif yönde yoğunlaştığı görülmektedir. Tablo 2 ve Tablo 3 ile bağlantılı şekilde yorumlandığında elde edilen bulgular da bu görüşü destekler niteliktedir. Tablo 2'de nükleer kapasiteye sahip veya sahip olma potansiyeli olan büyük ve orta ölçekli devletlere yönelik yaptırım vakalarında düşüş olmuştur. Küçük ölçekli devletlere yönelik yaptırımlarda oransal olarak iki katından fazla bir artış yaşanmıştır. Tablo 3'teki bulgular ile yorumlandığında ise normatif yaptırımların çarpıcı artış ile küçük devletlere uygulanan yaptırımların sayılarındaki artış doğrusal biçimde ilişkilendirilebilir.¹⁰

Ekonomik Yaptırımların Hedef Bölge ve Hedef Ülke Ölçeklerine Göre Dağılımı

Bu kısımda ekonomik yaptırımların hedef ülke ölçeklerine göre gösterdiği dağılım ele alınmaktadır. Ancak ülkelerin ölçeklendirilmesine yönelik ciddi tartışmalar vardır (Chapnick, 1999; Grunberg, 1990: 446). Genellikle kategoriler;

¹⁰ Kullanılan veri setinin tamamı ABD örneği ayrıştırılmadan analiz edildiğinde, demokratik rejimlerden demokratik olmayan rejimlere yönelik belirgin bir yoğunluk ve yön ortaya çıkmaktadır. Çünkü ekonomik yaptırımlar demokrasilerin, otoriter rejimlerde politika değişiklikleri sağlamak için kullandığı “en yaygın dış politika aracı” haline gelmiştir (Escribà-Folch ve Wright, 2010:336). Ayrıca ABD ile yaptırım uygulayan diğer ülkeler karşılaştırıldığında ABD dış politika amacında rejim değişikliği ve demokratikleşme talebiyle ekonomik yaptırım uygulayan neredeyse tek uygulayıcı ülke açısından ayrılmaktadır.

ekonomik büyüklük, siyasal etki, jeo-stratejik önem, mevcut konumları, benlik algısı ve nüfus gibi birçok başlığı ele almaktadır (Swielande, 2019). Bu nedenle analizde kullanımına uygun ölçek kategorileri CINC değerine göre belirlenmiştir.

Hegemon ile ilişkilerde ülke ölçeklerine göre devletlerin politika tercihleri de değişmektedir. Ülkelerin genel politika tercihleri ve yaptırım ilişkisinin anlaşılması noktasında ülke ölçeklerine kısaca bakıldığında büyük güçler, nüfus, askeri kapasite, ekonomik büyüklük gibi başlıklarda diğer devletlere göre asimetrik farklar yaratacak kaynaklara sahiptir. Bu göstergelerden biri veya birkaçı zayıf olsa bile, potansiyeli ile birlikte tehdit olmaya devam etmektedir. Örneğin, hegemon büyük nüfuslu devletlerden tehdit algılar ve bu devletler servetlerini askeri kuvvete henüz çevirmemiş olsalar bile hızla büyüyen ekonomiler oldukları için dönüşümü gerçekleştirebilmektedir (Mearsheimer, 2001: 45–46). Soğuk Savaş Dönemi'nde ABD-Çin ilişkileri bu düzlemde değerlendirilebilir. Tablo 2 ile bağlantılı şekilde yorumlandığında elde edilen bulgular da bu görüşü destekler niteliktedir. ABD'nin bu dönemdeki dış politika hedeflerine uyumlu şekilde mutlak hegemon döneminde küçük ölçekli devletlere uygulanan ekonomik yaptırım oranına yakın oranda büyük ölçekli devletlere yaptırım uygulanmıştır.

Orta büyüklükteki devletlerin ise belli ölçüde ekonomik büyüklüğe, askeri kapasiteye ve dış politikasında belli bir özerkliğe sahip olması beklenir. Sadece maddi değil maddi olmayan kapasitelerinin de dikkate alınması gerektiği belirtilir (Swielande, 2019: 20–21). Bu sınıflandırma, büyük güçler ile küçük güçler ölçeklerine yerleştiremeyen devletler için kullanılmaktadır. Bu ölçekteki devletler, temelde bir dış politika çizgisini takip etmesine rağmen, görece özerk kararlar alabilecek iradeyi gösterebilir. Bu bakımdan orta büyüklükteki devletlerin olağan dışı bir durumda davranışlarını tahmin etmek pek mümkün değildir. Hegemonun kaynaklarından ne oranda istifade edildiği ilişkinin seyrini belirler. Hegemon ekonomik yaptırımları, orta büyüklükteki devletleri uyuma zorlama veya caydırma niyetiyle uygulayabilmektedir. Bu noktada belirtmek gerekir ki, hegemon ile bu ölçekteki devletler arasında askeri seçeneklerin kullanılma ihtimali zayıftır (Krasner, 1976: 322). Bu bakımdan, yaptırım seçeneği bu ölçekteki devletlere de sıklıkla tercih edilebilmektedir. Çalışmada elde edilen bulgular da bu görüşü destekler niteliktedir.

Tablo 2'de Soğuk Savaş Dönemi'nde ABD'nin uyguladığı ekonomik yaptırımların hedef ülke ölçeklerine göre dağılımı gösterilmiştir. Orta ölçekli güçlerin yukarıda da bahsedildiği gibi görece özerk dış politika takip etmesi ve sistemik etkilerinin daha fazla olması ihtimali düşünüldüğünde ABD, bu

ölçekteki devletlere daha fazla ekonomik yaptırım uygulamış olabilir. ABD'nin eylemlerine uyum noktasındaki muhtemel dirençler, ekonomik yaptırım uygulama oranını ve yüksekliğini açıklamaktadır. Ayrıca orta ölçekli güçlerin hegemonun kaynaklarından hangi oranda faydalandığı ile doğru orantılı biçimde de yaptırım vakaları gerçekleşmiş olabilir.

Küçük ölçekli devletler ise hegemonun politika tercihlerine uyum sağlama noktasında daha isteklidir. Taraflar, politika tercihinin ve muhtemel eylemin maliyetlerini hegemonun üstlendiği genel bir ilişki geliştirmektedirler. Yaptırımlar bağlamında küçük ölçekli devletleri hegemonun yaptırım tercihlerine katılımlarını sağlamak daha kolay olmaktadır (Mansfield, 1995: 577). Küçük devletler hegemonun sağladığı yararı ekonomik ve politik şekilde kullanabilmektedir (Butt, 2013; Norrlof, 2010: 27). Ancak bazen hegemonun talepleri ve küçük devlet ilişkisi beklendiği gibi yürümektedir. Küçük devletler için ekonomik büyüme genellikle ekonomik açıklıkla ilişkilendirilmiştir. Ekonomik açıklık ise az gelişmiş devletleri rejim olarak daha savunmasız bırakma ihtimali olan bir gelişmedir. Bunun gerçekleşmesi durumunda küçük devletlerin hegemonu direnç göstermesi beklenebilir. Buna karşılık hegemonun askeri seçenekleri kullanma ihtimali küçük devletler için diğer ölçeklere göre daha fazladır.

Hegemon için daha önemli husus ise küçük devletlerin uyumunu sağlama noktasında karşımıza çıkar. Çünkü, hegemonyanın kabulüne ilişkin göstergelerden biri küçük devletlerin hegemon ile gösterdiği uyumdur (Schenoni, 2019: 10). Çalışmada elde edilen bulgular bu görüşü dönemlere göre oransal kırılmalar olmasına rağmen yeterince desteklememektedir. Uluslararası sistemdeki aktör sayısı ve küçük devletlerin uyumunun görece kolay olması nedeniyle daha fazla yaptırım vakası olması beklenebilirdi. Ancak yaptırımlardaki genel eğilim orta ölçekli devletlere yönelik olmuştur. Bu noktada küçük devletlerin hegemonun isteklerine uyum gösterme noktasında ortaya koyduğu irade yaptırımı gereksiz kılmış da olabilir.

Tablo 3'te Soğuk Savaş boyunca ABD'nin hegemonya dönemlerinde uyguladığı ekonomik yaptırımların hedef bölgeye göre dağılımları gösterilmiştir. Savaş sonrası koşullar ve stratejik ittifaklar da düşünüldüğünde ABD'nin Avrupa'ya ilgisi ve yaptırım tercihleri, ABD'nin Sovyet yayılcılığına karşı Sovyetler Birliği'ni çevreleme politikasının etkileri şeklinde görülebilir. Çevreleme politikasının başarısız olma ihtimali stratejik kayıplara neden olabileceği için bölge özel ilgi görmüştür. ABD güvenlik açığını bu hedef bölgelerde ve devletlerde dönem boyunca sabit tutmuştur. Çalışmada elde edilen bulgular da bu görüşü destekler niteliktedir.

Hegemonik düşüş döneminde ekonomik yaptırım uygulanan hedef bölgeler arasında Asya ön plana çıkmaktadır. ABD, Soğuk Savaş Dönemi boyunca bu bölge ile ciddi rekabet ve mücadele içinde olmuştur. Bu bölge ile rakip/müttefiklik ilişkisi yoğun şekilde devam etmiştir. Mutlak hegemon döneminde Kore Savaşı'nın başlaması bu bölgeye ilgiyi artırmış, çatışma vasıtasıyla Çin, Hindistan, Kore adası, Japonya gibi ülkelerin potansiyeli fark edilmiştir. Hegemonik düşüş döneminde ise bu bölgedeki ülkelerin nükleer kapasitesi odak konusu olmuştur. Sovyetler Birliği, Kuzey Kore, Çin, Hindistan ve Pakistan nükleer silahlara sahip; ayrıca Güney Kore, Tayvan ve Japonya'da nükleer silah geliştirme kapasitesine sahip ülkeler olarak öne çıkmaktadır. Bölge, birçok şart gereği ABD'nin hegemonik mücadelesinin sahası olmuştur. Bahsi geçen devletlerin hepsi de çeşitli dönemlerde yaptırımlara hedef olmuştur.

Mutlak hegemon döneminde %11 olan Batı Hemisphere (Latin Amerika) bölgesine yönelik ekonomik yaptırımların sayısı hegemonik düşüş döneminde ciddi şekilde artış göstermiştir. Latin Amerika hedef bölgesine ekonomik yaptırımlarda belirgin bir artış olduğu görülmektedir. Latin Amerika'ya yönelik ekonomik yaptırımlar, hegemonik düşüş döneminde uygulanan yaptırımların %25'ini oluşturmaktadır. ABD, ülke örneklerinde de görülmektedir ki, Latin Amerika'da rejime müdahale ile askeri güvenlik konularını birleştirmiş, normatif yaptırımlarla kategorik şekilde rejimleri hedef almıştır.¹¹ Tablo 5'te elde edilen bulgular da bu görüşü destekler niteliktedir.

ABD'nin hegemonik söyleminin ideolojik boyut kazanmasıyla, komünizm karşıtlığı, demokrasinin teşviki gibi fikirler Latin Amerika'da gündem olmuştur. Bölgede ortaya çıkan devrimci hareketler bölge ve ABD yönetimi için endişe kaynağı haline gelmiştir (Gaddis, 2005: 174). Latin Amerika'da istikrarın sağlanması, bölge kaynaklarına erişim, yabancı güçlerin varlığını engellemek gibi başlıklar öncelikli amaçlar şeklinde belirlemiştir (Wiarda, 2011: 145).

Genel anlamda hegemonlar kendi etki alanlarındaki diğer ülkelerin siyasi rejimlerini doğal olarak etkilemektedir. ABD'de bu doğrultuda hareket etmiştir. Soğuk Savaş mücadelesi, Latin Amerika devletlerinin dış politikada özerk hareket etme ihtimalini kısıtlamıştır. ABD hegemonyası karşısında, görece özerk hareket etme çabasında olan ve kısmen başarılı olan devletler, Mutlak hegemon döneminde Kosta Rika, Şili, Küba'dır. 1970'lere gelindiğinde, Brezilya ve

¹¹ Örneğin, 1978 yılında Brezilya ve Arjantin'e nükleer malzemelerin teminine ilişkin ekonomik yaptırım uygulanmıştır.

Arjantin özerk dış politika takip etme gayretinde olmuştur (Tulchin, 2016). Süreç itibariyle yaptırımların ülke örneklerine bakıldığında her iki hegemonik dönemde de bu özerklik çabasında olan ülkeler ekonomik yaptırımların hedefi olmuştur.

Bu noktada, ilginç olması nedeniyle Afrika ve Okyanusya hedef bölgelerinden bahsedilebilir. ABD Afrika ve Okyanusya'ya ilişkin Soğuk Savaş'ın hassas noktalarına dokunmadığı müddetçe bu bölgelere ilgisi olmamış ve bu bölgeleri dikkate almamıştır. ABD, Afrika'da Soğuk Savaş ile ilgili Angola, Mozambik, Güney Afrika, gibi ülkelerin ideolojik çatışmalarına odaklanmıştır. Avrupa sömürgeleri olması nedeniyle bölgenin önem derecesi düşüktür. ABD'nin bölgeye yönelik, ulusal çıkarlarının diğer bölgelere göre küresel nedenle ilişkili olarak daha düşük yoğunlukta olması yaptırımların niceliğini ve niteliğini de belirlemiştir. Bu bölgedeki ülkelerin yavaş yavaş bağımsızlıklarını kazanmasının ardından, ideolojik nedenlerle uygulanmış sayısı az olan ekonomik yaptırım vakaları vardır. Bölgeye yönelik asıl ilgi, Soğuk Savaş sonrası yaptırım vakalarındaki artışta görülmektedir. Tablo 3'te elde edilen bulgular da bu görüşü desteklemektedir.

Ekonomik Yaptırımlardaki Nitelik Değişimi ve Ekonomik Yaptırımların Hedef Ölçeklere Göre Dağılımı

Yaptırım aracı bağlamında, ABD'nin mutlak hegemon döneminde, evrensel ilkeler temelinde rejim değişikliği ve demokratikleşme talepleri amacıyla uygulanan ekonomik yaptırımlar incelendiğinde Sri Lanka, Şili, Hindistan, İran, Laos, Kuzey Kore, Dominik Cumhuriyeti, Küba, Brezilya, Endonezya, Güney Vietnam, Rodezya gibi hedef ülkelere yaptırım uygulamıştır. Bu ülkelerde ya iktidar değişikliği olmuştur ya da hükümetin ABD'yi ilgilendiren kamulaştırma politikasında değişiklik talebi veya rejimi istikrarsızlaştırma amacı öne çıkmıştır. Burada, ideolojik olarak komünizmin yayılması korkusu tüm vakalar için belirleyici olmuştur.

ABD'nin mutlak hegemon döneminde uyguladığı zorlayıcı yaptırım sayısı 42, düşüş döneminde uyguladığı zorlayıcı yaptırım sayısı 16'dır. Ayrıca mutlak hegemon döneminde hiç uygulanmayan, ancak hegemonik düşüş döneminde tercih edilen 10 tane nükleer kapasitenin geliştirilmesi ile ilgili yaptırım vakası vardır. ABD'nin nükleer silahların/materyallerin edinimi noktasında yaptırım tercihleri bilhassa bu dönemde olmuştur. Çalışmada, nükleer kapasitenin geliştirilmesine yönelik uygulanan ekonomik yaptırımlar, askeri kapasiteyi ilgilendirmesi nedeniyle zorlayıcı yaptırımlara eklenmiştir. Eğer bu yaptırımlar nükleer rejimin geliştirilmesine katkı sağlaması noktasında normatif yaptırımlar kategorisinde değerlendirilir ise hegemonik dönemler arasındaki zorlayıcı

yaptırım vakalarında sayısal fark çok daha fazla olacaktır. Ayrıca ödüllendirici/teşvik edici yaptırımların sayısında da 6 kat artış yaşanmıştır.

Bu ciddi sayısal değişimin nedenini sadece hegemonik düşünüş ile açıklamamak gerekir. ABD, insan hakları fikrinin ortak bir temel oluşturduğunun farkındalığı ile hareket etmiştir. Artık komünizm karşıtlığının yerelde destek toplamak için yeterince güçlü olmaması nedeniyle insan hakları söylemine tercihi/zorunlu bir geçiş olduğunu söylemek mümkündür. Bu noktada, insan hakları söyleminin bir ayağı da yerelde durmaktadır (Forsythe, 1980: 41–42). Bununla birlikte ABD'nin insan hakları politikası, herhangi bir bölgeye veya devlete yönelik olmayan küresel bir politika biçiminde hegemonik özellik göstermiştir (Derian, 1979: 4). Bu özelliğin ABD'nin ulusal güvenliğine ilişkin bölgesel/küresel çıkarları ile de doğrudan çelişki yaratmamaktadır. Çünkü insan hakları tanımının ortaya çıkmasında uluslararası hukuk olduğu kadar Amerikan değerleri, idealleri de doğrudan katkı sağlamıştır.

ABD, hegemonik düşünüş döneminde demokrasi ve insan hakları söylemini sıklaştırmış, politika tercihlerini bu söylem noktasında güçlendirmeye başlamıştır. Bu bağlamda, ekonomik yaptırımlardaki nitelik değişiminin nedenlerinden ilki, yaptırım vakalarında küresel ölçekte normatif vurgunun gelişmesidir. Ülkelerin karşılıklı bağımlılıklarının artmasıyla, bir sorunun tarafları ilgilendirme kapasitesi de artmıştır. Ekonomik yaptırımlardaki nitelik değişiminin nedenlerinden diğeri ise sorunların küresel olması ve vaka içeriklerinin de küresel sorunları daha fazla içeriyor olmasıdır. Örneğin bu dönemdeki yaptırım vakalarında; insan haklarının geliştirilmesi ve demokratikleşme talepleri, nükleer silahların edinilmesinin engellenmesi, uluslararası terörizmin desteklenmesine engel olmak, uluslararası uyuşturucu ticaretinin engellenmesi gibi normatif içerikli gerekçeler ortaya çıkmıştır. Tablo 4'te elde edilen bulgular bu görüşü destekler niteliktedir.

Hegemonik etkinin demokratik güçlerin lehine kullanılması, 1977'den sonra norm haline gelmiştir (Schenoni ve Mainwaring, 2018:5). Bu referans tarih, üçüncü demokratikleşme dalgası şeklinde değerlendirilmektedir.¹² Bu tarihten sonra ABD kategorik biçimde demokrasinin desteklenmesinde yönelik

¹² Huntington'ın geliştirmiş olduğu yaklaşım, demokratikleşme çabasında olan devletlerin desteklenmesini, demokratik dönüşümün sağlanması için yapılan yardımlarla büyük güçler arasındaki güç değişimlerini ele alınmıştır. Huntington, Latin Amerika ve Asya'da yayılan demokratikleşme dalgalarını 3. Dalga olarak tanımlamaktadır. (Huntington, 1991: 31, 85).

hedef ülkelere aktif müdahalelerde bulunmuştur.¹³ ABD daha önce müdahalede pek istekli olmadığı devletlere karşı artık demokratik talepler gerekçesi ile ekonomik yaptırım uygulayarak daha agresif bir tutum benimsemiştir. Bu durum, ABD'nin insan hakları normunun zaten uluslararası hukukta var olduğunu “keşfetmesi” ve artık diğer devletleri Amerikan gündemine dahil etmek yerine uluslararası hukuk bağlamına yerleştirmeye başlaması şeklinde düşünülebilir (Forsythe, 1980; Hafner-Burton ve McNamara, 2019). İnsan hakları ile ilgili ekonomik yaptırımların genel anlamda uygulanma nedenlerinden ilki, bir ülkedeki demokratik değişimi teşvik etmek; ikincisi, demokrasiyi korumak ve otokratik bir rejimi istikrarsızlaştırmak; üçüncüsü ise bir devletin vatandaşlarını siyasi baskıdan korumak ve insan haklarını uygulamak biçiminde sıralanabilmektedir (Gutmann vd., 2018: 9).

Demokrasinin teşviki 1980'lerde de organize ve uyumlu biçimde dış politika stratejisi şeklinde devam etmiştir. ABD Soğuk Savaş Dönemi'nde istikrarı sağlamak için otoriter rejimlerden faydalanmıştır. Ancak bu değişimle birlikte, daha geniş kitlelerin temsil edildiği temsili demokrasileri destekleme yoluna gidilmiştir (Markakis, 2016: 41). Reagan, Carter'ın işlerlik kazandırdığı insan hakları ve demokrasi söylemini görev süresinin sonuna kadar çeşitlendirerek kullanmıştır (Huber, 2015: 51). Reagan, Sovyetler Birliği ile yürüttüğü ideolojik mücadelede demokrasiyi, “ABD dış politikasının örgütlenme biçimi” olarak kullanmaya çalışmıştır (Markakis, 2016: 53–57).

Tablo 6'da ekonomik yaptırımların niteliğine göre hedef bölgeler analiz edilmiştir. Ekonomik yaptırımların niteliklerine göre dağılımları tehdit algısının taraflarını/boyutlarını göstermiştir. Askeri konuların öne çıktığı zorlayıcı yaptırımların daha fazla olduğu hedef bölgelerin Avrupa ve Ortadoğu olduğu görülmektedir. Bu bölgeler, Truman Doktrini ile çevreleme politikasını, Eisenhower Doktrini ile de Orta Doğu ülkelerine yapılan yardımlarla sağlanan coğrafi genişlemeyi de açıklamaktadır. ABD, kıta dışındaki askeri girişimlere daha fazla zorlayıcı yaptırım tercihinde bulunmuştur. Soğuk Savaş Dönemi'nde ABD hegemonyası, mevcuttaki blok rekabetinin dışında, rakip blok üyelerinin sayısının ve bölgesel kapsamının genişlemesini engellemeye çalışmıştır. Çevreleme stratejisine uygun şekilde tehdidin bu iki bölgeye sıçramasını engellemek istediği sonucunu çıkarmak mümkündür. Bu ihtimal Avrupa

¹³ Dominik Cumhuriyeti (1978), Ekvador (1979), El Salvador (1984), Guatemala (1986), Bolivya (1979, 1982) ve Şili'de (1990), Honduras (1982), Panama (1990), Peru (1980) ve Uruguay (1985) örneklerinde ABD belirleyici bir rol oynamıştır (Schenoni ve Mainwaring, 2018: 274).

ülkelerine yönelik ödüllendirici/teşvik edici yaptırımların da %50'ye varan çarpıcı oranını açıklamaktadır. Ayrıca Soğuk Savaş boyunca, Orta Doğu ülkelerine yönelik normatif yaptırım sayısı yaklaşık olarak %10 ile diğer bölgelere göre en düşük seviyededir. Bu noktada, ABD'nin enerji bağımlılığı nedeniyle bölgedeki otoriter rejimlere normatif yaptırım uygulamayı tercih etmediği varsayımını da çıkarmak mümkündür.

Bununla birlikte tablo, ABD'nin Latin Amerika'daki yaptırım rejiminin diğer bölgelere göre farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Latin Amerika'ya uygulanan ekonomik yaptırımlar genellikle insan hakları, demokrasi ve rejim değişikliği talepleri ile ilgili olmuştur. Latin Amerika'da askeri gerekçeler ile yapılacak bir yaptırımlar serisinin, sıcak çatışma ihtimalini artırması muhtemeldir. ABD, Amerika kıtasında bir sıcak çatışma ihtimaline tarihsel olarak uzak durmuştur. Bu bakımdan genellikle Sovyetler Birliği'ne ideolojik yakınlık gösteren ülkelere yönelik rejim değişikliği talepleri olmuştur. Aynı zamanda Sovyetler Birliği'nin ekonomik ve ideolojik desteğinin de zayıf olduğu bir bölge olması nedeniyle Latin Amerika ülkelerine uygulanan ekonomik yaptırımların niteliğindeki değişiklik daha belirgin farklar yaratmıştır. ABD'nin arka bahçesinde sosyalist rejimi benimsemiş küçük bir sürü devletin olmasına müsaade etmeyeceği gerçeğini hatırlatmak gerekir (Combs, 2018).

Örneğin, Carter başkanlığında (1977-1981) hedef rejime yönelik uygulanan 28 ekonomik yaptırımın 19 tanesi Latin Amerika'ya uygulanmıştır. Bu yaptırımlar normatif yaptırımlar biçiminde rejim değişikliği ve demokratikleşme talepleri gerekçesiyle uygulanmıştır. Ayrıca Carter döneminde, yapılan ekonomik teşvikin kesilmesi yoluyla uygulanan yaptırımların sayısı da 9'dur. Yardımın kesilmesi vakaları tamamen ideolojik cephe olan Sovyetler Birliği, Vietnam ve Polonya'ya yönelik olmuştur. Bu örneklerin her birinde yardım bir teşvik işlevi görmüş olsa da farklı koşullar altında ABD ekonomik yardımı hem bir sopa hem de bir havuç tercihiyle kullanılmıştır. Bu vakalar, Carter yönetiminin baskıcı hükümetlere yaptığı yardımları azaltmasına örneklerdir (Schoultz, 1981: 150). Yaptırım uygulamaları, Carter dönemi öncesinde değişen ve Carter ile bir söylem halini alan dış politikada insan hakları söyleminin etkisini göstermektedir. Aynı zamanda bu değişimin dinamiklerinden biri Kongre'nin dış politika yapımında ve yaptırım rejiminin uygulanmasında etkin olmaya başlamasıdır (Carneiro, 2014: 207). Temelde Sovyetler Birliği ile mücadelede ve diğer ülkeler ile ilişkilerde hem dış yardımların hem de insan hakları politikaları yoluyla zorlayıcı araçların kullanılması bir nitelik değişikliğini işaret etmektedir.

Son tahlilde ABD'nin Soğuk Savaş Dönemi'nde dış politikadaki sorunlara çözüm bulma yaklaşımı, genellikle ekonomik araçlar ile olmuştur. Bu bağlamda, ABD dış politika çizgisine/stratejisine uygun olmayan eylemlerde bulunan hedef ülkeleri bir karara/uyuma zorlamak/ikna etmek için ekonomik yaptırım uygulamayı sıklıkla tercih etmiştir. Bu bakımdan yaptırım ABD için kullanışlı bir araçtır. Ancak ABD için bile ekonomik yaptırımlar genel anlamda başarısız bir araç olarak değerlendirilmektedir.

Ekonomik yaptırımların başarılı/başarısız olduğu tartışması; aracın niteliklerini, etkinliğini, ölçülebilir, hesaplanabilir olmaya zorlamaktadır. Ancak dış politikada eylem sonuç ilişkisi her zaman yeterince açık ve anlık olmayabilir. Ayrıca bu tartışma, konuyu vakalara indirerek tek tek vakalar özelinde “başarılı” veya “başarısız” gibi iki karşıt yapı oluşturmaktadır. Bu noktada, belki şu sorulabilir: “Başarılı” veya “başarısız”, peki ya sonra? Burada, ekonomik zorlama aracı olarak yaptırımın sıklıkla tercih edilmesi dikkate değerdir. Ekonomik yaptırımlar, uluslararası politikada günümüzde ve gelecekte de artan sıklıkta kullanılmaya devam edecektir. Ekonomik yaptırımların neden tercih edildiği aktör değil, sistem ölçeğinde irdelenmelidir. Yaptırımların sistemik şekilde neden ve nasıl çalıştığına tespiti önem arz etmektedir. Çalışmanın, hegemonya ile ekonomik yaptırım arasındaki anlamlı ilişkiyi odaklanarak bu soruyu cevapladığı düşünülmektedir.

Genel anlamda, bulguları tartıştığımızda ekonomik yaptırımlar, bir politika tercihi bakımından başarının da beklendiği araçlardır ancak, yaptırımı uygulama becerisi ve yeteneği de başarıdan bağımsız şekilde ele alınmalıdır. Bu bağlamda ABD, bir hegemon olarak ekonomik yaptırımları sadece başarı odaklı uygulamamıştır. Hegemonik gücün bir göstergesi olarak de ek bir gündeme sahip biçimde kullanmıştır. Sadece başarı/başarısızlık noktasından bakılmış olsa idi, ekonomik yaptırımların ABD'nin hegemonik düşüşü ve zayıfladığı varsayımı ile paralel şekilde sayısının ve sıklığının da azalması gerekirdi. Ancak tam tersine ABD hegemonyasının düşüş döneminde normatif yaptırımlar şeklinde sınıflandırılan, ılımlı politika değişikliği ile insan hakları ve demokrasinin geliştirilmesine yönelik ekonomik yaptırımların sayısında belirgin artış yaşanmıştır. Yaptırım politikasına gerekçe olarak belirtilen dış politika amaçları değişmiştir. Bu noktada hegemonik dönemlere bağımlı dış politika aracında nitelik değişimi yaşanmıştır.

Benzer şekilde ekonomik yaptırımlar, hegemonya dönemlerine paralel şekilde hedef bölgeler ve hedef ülkeler açısından nitelik/nicelik değişimine uğramıştır. Bu değişimler incelediğinde; hedef bölgeye ve ülkelere göre, Avrupa ve Asya hedef bölgelerine diğer bölgelere göre belirgin şekilde daha fazla

ekonomik yaptırım uygulandığı görülmektedir. Mutlak hegemon döneminde ve hegemonik düşüş döneminde bu iki bölgeye yönelik oransal değişiklik olsa da ilgi değişmemiştir. Bu hedef ülkelerin ve bölgelerin Soğuk Savaş Dönemi boyunca ABD'nin komünizmin yayılmasına yönelik tehdit algısının da merkezi olduğu görülmektedir.

Hegemonya ve ekonomik yaptırım arasındaki ilişkiye sistemik seviyede odaklanan nitel veya nicel başka bir çalışma tespit edilememiştir. Bu açıdan çalışma özgünlüğünü korumaktadır. Ancak hegemonya ve ekonomik yaptırım arasındaki istatistiki açıdan anlamlı ilişkiyi aynı kategoriler çerçevesinde başka bir örnek hegemon ile ölçecek verilerin olmaması çalışmanın ilk sınırlılığı olarak karşımıza çıkmaktadır. İkinci sınırlılık ise uluslararası ilişkilerde aktör örnekleminin ve dış politikada eylem sayısının istatistiki açıdan anlamlı sonuç verecek kadar yeterli olmamasıdır. Ancak mevcut çalışmanın, hegemonya ve diğer dış politika araçları arasındaki ilişkiye yönelik diğer çalışmalara yaklaşım ve yöntem açısından katkı sağlaması beklenmektedir.

Hegemonya tartışmalarında, hegemonun dış politika araçlarına etkileri açısından çok az değerlendirme yapılmaktadır. Hegemonik gücün dış politika araçlarını nasıl kullandığını ortaya koymak ve araç kapasitelerini belirlemek bilimsel açıdan özgün katkı olacaktır. Çalışma ile ekonomik yaptırım, ABD örneği açısından hegemonik bir yetenek özelliği göstermektedir. Gelecekteki çalışmaların, hegemonik bir araç olarak yaptırıma odaklanması durumunda tercihler ve uygulamalar açısından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Afesorgbor, Sylvanus Kwaku ve Renuka Mahadevan (2016), "The Impact of Economic Sanctions on Income Inequality of Target States", *World Development*, 83 (January 2015) (Elsevier Ltd): 1–11.

Agnew, John A. (2005), *Hegemony* (Philadelphia: Temple University Press).

Alexander, Kern (2009), *Economic Sanctions, Law and Public Policy* (New York: Palgrave Macmillan).

Allen, Susan Hannah (2005), "The Determinants of Economic Sanctions Success and Failure", *International Interactions*, 32 (2): 117–138.

Allen, Susan Hannah (2008), "The Domestic Political Costs of Economic Sanctions", *Journal of Conflict Resolution*, 52 (6): 916–944.

Bacevich, Andrew J. (2003), *American Empire, The Realities and Consequences of U.S. Diplomacy* Fifth (Cambridge: Harvard University Press).

Bakan, D. ve T. Büyükbese (2004), “Çalışanların İş Güvencesi ve Genel İş Davranışları İlişkisi: Bir Alan Çalışması”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23: 35–59.

Baldwin, David A. (1971), “The Power of Positive Sanctions”, *World Politics*, 24 (1): 19–38.

Baldwin, David A. (1985), *Economic Statecraft* (New Jersey: Princeton University Press).

Baldwin, David A. (2000a), “Success And Failure In Foreign Policy”, *Annu. Rev. Polit. Sci.*, 3: 167–82.

Baldwin, David A. (2000b), “The Sanctions Debate and the Logic of Choice”, *International Security*, 24 (3): 80–107.

Barber, James (1979), “Economic Sanctions As a Policy Instrument”, *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs), 55 (3): 367–384.

Barry, Michèle (2000), “Effect of the U.S. Embargo and Economic Decline on Health in Cuba”, *Annals of Internal Medicine*, 132 (2): 151–154.

Bartlett, Bruce (1985), “What’s Wrong With Trade Sanctions”, *Cato Institute Policy Analysis* No. 64.

Blanchard, Jean-Marc F. ve Norrin M. Ripsman (2008), “A Political Theory of Economic Statecraft”, *Foreign Policy Analysis*, 4 (4): 371–398.

Brooks, Risa A. (2002), “Sanctions and Regime Type: What Works, and When?”, *Security Studies*, 11 (4): 1–50.

Brooks, Stephen D., G. John Ikenberry ve William C. Wohlforth (2012), “Don’t Come Home, America”, *International Security*, Winter, 37 (3): 7–51.

Butt, Ahsan I. (2013), “Anarchy and Hierarchy in International Relations: Examining South America’s War-Prone Decade, 1932-41”, *International Organization*, 67 (3): 575–607.

Carneiro, Cristiane de Andrade Lucena (2014), “Economic Sanctions and Human Rights: An Analysis of Competing Enforcement Strategies in Latin America”, *Revista Brasileira de Política Internacional*, 57 (1): 197–215.

Chapnick, Adam (1999), “The Middle Power”, *Canadian Foreign Policy Journal*, 7 (2): 73–82.

Clifton, T, Morgan Navin, A Bapat ve Yoshiharu Kobayashi (2013), “Threat and Imposition of Sanctions Data 4.0”, <https://sanctions.web.unc.edu/> (20.02.2021).

Clifton, T, Morgan Navin, A Bapat ve Yoshiharu Kobayashi (2014), “Threat and Imposition of Economic Sanctions (TIES) Data Page”, <https://sanctions.web.unc.edu/> (20.02.2021).

Combs, Jerald A. (2018), “Embargoes and Sanctions - Cold War Sanctions”, <https://www.americanforeignrelations.com/E-N/Embargoes-and-Sanctions-Cold-war-sanctions.html>. (20.02.2021).

Correlates of War Project (2021), “National Material Capabilities Data Documentation, Version 6”, <https://correlatesofwar.org/data-sets/national-material-capabilities>. (19.01.2021).

Cox, Michael (1990), “From the Truman Doctrine to the Second Superpower Detente: The Rise and Fall of the Cold War”, *Journal of Peace Research*, 27 (1): 25–41.

Cox, Robert W. ve Timothy Sinclair (2016), *Dünya Düzenine Yaklaşımlar Çev: Çınar, Emrah ve Semih Çelik (Der.)* (İstanbul: Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi).

Davis, Lance ve Stanley Engerman (2003), “Sanctions: Neither War nor Peace”, *Journal of Economic Perspectives*, 17 (Spring): 187–197.

Derian, Patricia M. (1979), “Human Rights and American Foreign Policy”, *Universal Human Rights*, 1 (1): 3–9.

Dobson, Alan P. (2002), *US Economic Statecraft for Survival 1933–1991* (London: Routledge).

Drezner, Daniel W. (1999), *The Sanctions Paradox, Economic Statecraft and International Relations* (Cambridge: Cambridge University Press).

Drezner, Daniel W. (2000), “Bargaining, Enforcement, and Multilateral Sanctions: When Is Cooperation Counterproductive?”, *International Organization*, 54 (1): 73–102.

Drezner, Daniel W. (2011), “Sanctions Sometimes Smart: Targeted Sanctions in Theory and Practice”, *International Studies Review*, 13 (1): 96–108.

Dueck, Colin (2015), *The Obama Doctrine* (New York: Oxford University Press).

Early, Bryan R. (2012), “Alliances and Trade with Sanctioned States: A Study of

U.S. Economic Sanctions, 1950-2000”, *Journal of Conflict Resolution*, 56 (3): 547–572.

Elliott, Kimberly Ann (1998), “The Sanctions Glass, Half Full or Completely Empty?”, *International Security*, 23 (1): 50–65.

Elliott, Kimberly Ann ve Peter P. Uimonen (1993), “The Effectiveness of Economic Sanctions with Application to the Case of Iraq”, *Japan and The World Economy*, 5 (4): 403–409.

Escribà-Folch, Abel ve Joseph Wright (2010), “Dealing with Tyranny: International Sanctions and the Survival of Authoritarian Rulers”, *International Studies Quarterly*, 54 (2): 335–359.

Eyler, Robert (2007), *Economic Sanctions International Policy and Political Economy at Work* (New York: Palgrave Macmillan).

Fischhendler, Itay, Lior Herman ve Nir Maoz (2017), “The Political Economy of Energy Sanctions: Insights from a Global Outlook 1938–2017”, *Energy Research and Social Science*, 34 (May): 62–71.

Forsythe, David P. (1980), “American Foreign Policy and Human Rights: Rhetoric and Reality”, *Universal Human Rights*, 2 (3): 35.

Francis, Tyler A. ve Thomas K. Duncan (2016), “The Cuban Experiment: A 50+ Year Embargo as a Failed Means of Promoting Economic and Political Development”, *SSRN Electronic Journal*, <https://ssrn.com/abstract=2773693>.

Freeman, Nick J. (1993), “United States’s Economic Sanctions against Vietnam”, *The Columbia Journal of World Business*, 28 (2): 12–22.

Gaddis, John Lewis (2005), *Strategies of Containment, A Critical Appraisal of American National Security Policy during the Cold War*, Revised Ed. (London: Oxford University Press).

Gadzey, Anthony Tuo-Kofi (1994), *The Political Economy of Power Hegemony and Economic Liberalization* (Macmillan Press).

Gal, Yitzhak ve Yair Minzili (2011), *The Economic Impact of International Sanctions on Iran The Eleventh Annual Herzliya Conference*. <http://meysameffati.ir/wp-content/uploads/2018/07/YitzhakGalYairMinzili.pdf>.

Galtung, Johan (1967), “On the Effect of International Economic Sanctions: With Examples from the Case of Rhodesia”, *World Politics*, 19 (3): 378–416.

Gilpin, Robert G. (1981), *War and Change in World Politics* (Cambridge:

Cambridge University Press).

Grunberg, Isabelle (1990), Exploring the “Myth” of Hegemonic Stability International Organization,.

Gutmann, Jerg, Florian; Neuenkirch, Matthias; Neumeier ve Armin Steinbach (2018), “Economic Sanctions and Human Rights: Quantifying the Legal Proportionality Principle”, SSRN Electronic Journal, ILE Working Paper Series, No. 12).

Gutmann, Jerg, Matthias Neuenkirch ve Florian Neumeier (2020), “Precision-Guided or Blunt? The Effects of US Economic Sanctions on Human Rights”, Public Choice, 185 (1–2): 161–182.

Hafner-Burton, Emilie M. ve Heidi M. McNamara (2019), “United States Human Rights Policy: The Corporate Lobby”, Human Rights Quarterly, 41 (1): 115–142.

Hernández-Truyol, Berta (2009), “Embargo or Blockade? The Legal and Moral Dimensions of the U.S. Economic Sanctions on Cuba”, Intercultural Hum. Rts. L. Rev., 4 : 53.

Heupel, Monika (2013), “With Power Comes Responsibility: Human Rights Protection in United Nations Sanctions Policy”, European Journal of International Relations, 19 (4): 773–796.

Hillebrand, Evan ve Jeremy Bervoets (2013), “Economic Sanctions and The Sanctions Paradox : A Post-Sample Validation of Daniel Drezner ’ s Conflict Expectations”, University of Kentucky, (1985): 1–44.

Hook, Steven W. ve John Spanier (2013), Amerikan Dış Politikası, İkinci Dünya Savaşı’ndan Günümüze çev: Özge Zihnioğlu (Ed.) (İstanbul: İnkilap).

Huber, Daniela (2015), Democracy Promotion and Foreign Policy (London: Palgrave Macmillan).

Hufbauer, Gary Clyde ve Barbara Oegg (2003), “Economic Sanctions: Public Goals and Private Compensation”, Chicago Journal of International Law, 4 (2): 9–10.

Hufbauer, Gary Clyde, Jeffrey J Schott, Kimberly Ann Elliott ve Barbara Oegg (2007), Economic Sanctions Reconsidered, Third Ed. (Washington: Peterson Institute For International Economics).

Hufbauer, Gary Clyde, Jeffrey J Schott, Kimberly Ann Elliott ve Julia Muir (2012), “Case Studies in Economic Sanctions and Terrorism Post-2000 Sanctions

Episodes”, (May): 1–13.
<https://piie.com/sites/default/files/publications/papers/sanctions-timeline-post-2000.pdf> (20.02.2021).

Huntington, Samuel P. (1991), *The Third Wave, Democratization in the Late Twentieth Century* (Norman and London: University of Oklahoma Press).

Ichimasa, Sukeyuki (2017), “Nuclear Nonproliferation and Economic Sanctions: Can Non-Military Sanctions Stop Nuclear Proliferation?”, *NIDS Journal of Defense and Security*, 19 (2): 59–80.

Ikenberry, G. John ve Charles Kupchan (1990), “Socialization and Hegemonic Power”, *International Organization*, 44 (3): 283–315.

Jacobson, Michael (2008), “Sanctions against Iran: A Promising Struggle”, *Washington Quarterly*, 31 (3): 69–88.

Jiang, Yang (2019), “Sanctions Are an Important Tool in China’s North Korea Diplomacy: Concerns over Nukes Have Been Growing in Beijing”, <https://www.diis.dk/en/research/sanctions-are-an-important-tool-in-chinas-north-korea-diplomacy> (20.02.2021).

Jones, Lee ve Clara Portela (2014), “Evaluating the “Success” of International Economic Sanctions: Multiple Goals, Interpretive Methods and Critique”, *Centre for the Study of Global Security and Development working paper 3*, https://ink.library.smu.edu.sg/soss_research/1671 (20.02.2021).

Kaempfer, William H. ve Anton D. Lowenberg (2007), “The Political Economy of Economic Sanctions”, *Handbook of Defense Economics*, 2 (06): 867–911.

Kaempfer, William H., Anton D. Lowenberg ve William Mertens (2004), “International Economic Sanctions”, *Economics and Politics*, 16 (1): 29–51.

Kennedy, Paul (1987), *The Rise and Fall of the Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000* (New York: Random House).

Keohane, Robert O. (1984), *After Hegemony* (New Jersey: Princeton University Press).

Kindleberger, Charles P. (1973), *The World in Depression, 1929-1939* (Berkeley: California University Press).

Kokabisaghi, Fatemeh (2018), “Assessment of the Effects of Economic Sanctions on Iranians’ Right to Health by Using Human Rights Impact Assessment Tool: A Systematic Review”, *International Journal of Health Policy and Management*, 7 (5): 374–393.

Kozhanov, Nikolay A (2011), “U.S. Economic Sanctions against Iran”, *Middle East Policy*, 18 (3): 144-160.

Krasner, Stephen D. (1976), “State Power and the Structure of International Trade”, *World Politics*, 28 (3): 317–347.

Lee, Karin ve Julia Choi (2008), “U.S. Sanctions and Treasury Department Actions Against North Korea from 1955 to October 2007”, *North Korean Review*, 4 (1): 7–25.

Levkowitz, Alon ve Ran Shauli (2019), “The Cost of Sanctions on North Korea”, *BESA Center Perspectives Paper No. 1*.

MacDonald, Paul K. ve Joseph M. Parent (2011), “Graceful Decline? The Surprising Success of Great Power Retrenchment”, *International Security*, Spring, 17 (4): 7–44.

Macro Trends (2022), “U.S. GDP Growth Rate 1961-2022”, <https://www.macrotrends.net/countries/USA/united-states/gdp-growth-rate> (26.03.2022).

Mansfield, Edward D. (1995), “International Institutions and Economic Sanctions”, *World Politics*, 47 (4): 575–605.

Markakis, Dionysis (2016), *US Democracy Promotion in the Middle East* (New York: Routledge).

Mastanduno, Michael (2003), “Incomplete Hegemony: The United States and Security Order in Asia”, Alagappa M. (Der.), *Asian Security Order: Instrumental and Normative Features* (Stanford: Stanford University Press): 141–170.

Mearsheimer, John J. (2001), *The Tragedy of Great Power Politics* (W. W. Norton & Company).

Morgan, T. Clifton, Navin Bapat ve Yoshiharu Kobayashi (2014), “Threat and Imposition of Economic Sanctions 1945–2005: Updating the TIES Dataset”, *Conflict Management and Peace Science*, 31 (5): 541–558.

Neuenkirch, Matthias ve Florian Neumeier (2015), “The Impact of UN and US Economic Sanctions on GDP Growth”, *European Journal of Political Economy*, 40: 110–125.

Newnham, Randall E. (2000), “More Flies with Honey: Positive Economic Linkages in German Ostpolitik from Bismarck to Kohl”, *International Studies Quarterly*, 44 (1): 73–96.

Newnham, Randall E. (2008), ““Coalition of the Bribe and Bullied?” U.S. Economic Linkage and the Iraq War Coalition”, *International Studies Perspectives*, 9 (2): 183–200.

Norrlöf, Carla (2010), *America’s Global Advantage, US Hegemony and International Cooperation* (Cambridge: Cambridge University Press).

Norrlöf, Carla (2017), “Hegemony, Hierarchy, and Unipolarity: Theoretical and Empirical Foundations of Hegemonic Order Studies”, *Oxford Research Encyclopedia of Politics*. DOI: 10.1093/acrefore/9780190228637.013.552.

Pape, Robert A. (1997), “Why Economic Sanctions Do Not Work”, *International Security*, 22 (2): 90–136.

Pape, Robert A. (1998), “Why Economic Sanctions Still Do Not Work”, 22 (2): 66–77.

Peksen, Dursun (2011), “Economic Sanctions and Human Security: The Public Health Effect of Economic Sanctions”, *Foreign Policy Analysis*, 7 (3): 237–251.

Posen, R. Barry (2003), “Command of the Commons, The Military Foundation of U.S. Hegemony”, *International Security*, 28 (1): 5–46.

Rosenberg, Elizabeth, Zachary K. Goldman, Daniel W. Drezner ve Julia Solomon-Strauss (2016), *The New Tools of Economic Warfare: Effects and Effectiveness of Contemporary U.S. Financial Sanctions* (New York, US: Center for a New American Security).

Schenoni, Luis L. (2019), “Hegemony”, *Oxford Research Encyclopedia of International Studies*: 1–23. DOI: 10.1093/acrefore/9780190846626.013.509.

Schenoni, Luis L. ve Scott Mainwaring (2018), “US Hegemony and Regime Change in Latin America”, *Democratization*, 26 (2): 1–19.

Schultz, Lars (1981), “U. S. Foreign Policy and Human Rights Violations in Latin America: A Comparative Analysis of Foreign Aid Distributions”, *Comparative Politics*, 13 (2): 149.

Shambaugh IV, George E. (1996), “Dominance, Dependence, and Political Power: Tethering Technology in the 1980s and Today”, *International Studies Quarterly*, 40 (4): 559–588.

SIPRI (2021), “Military Expenditure by Country as Percentage of Gross Domestic Product, 1949-2020”, <https://www.sipri.org/databases/milex> (26.03.2022).

Swielande, Tanguy Struye De (2019), “Middle Powers: A Comprehensive

Definition and Typology” Swielande, Tanguy Struye De, Dorothée Vandamme, David Walton vd. (Der.), *Rethinking Middle Powers in the Asian Century* (London: Routledge): 19-31.

Trading Economics (2022), “United States - Military Expenditure (% Of GDP) 2021”, <https://tradingeconomics.com/united-states/military-expenditure-percent-of-gdp-wb-data.html> (26.03.2022).

Tsebelis, George (1990), “Are Sanctions Effective?: A Game-Theoretic Analysis”, *Journal of Conflict Resolution*, 34 (1): 3–28.

Tulchin, Joseph S. (2016), *Latin America in International Politics Challenging US Hegemony* (London: Lynne Rienner Publishers).

United States, General Accounting Office (1992), *Economic Sanctions: Effectiveness as Tools of Foreign Policy* (Washington).

Van Den Berg, Lauren (2010), “Economic Sanctions An Effective Tool of Foreign Policy Statecraft?”, *Queen’s Policy Review*, 1 (1): 3–17.

Wallensteen, Peter (2013), “A Century of Economic Sanctions: A Field Revisited”, *Peace Research: Theory and Practice*, (1): 183–205.

Webb, Clayton (2018), “Power Politics or Public Pandering? An Empirical Investigation of Economic Sanctions and Presidential Approval”, *International Interactions*, 44 (3): 491–509.

Webb, Michael C. ve Stephen D. Krasner (1989), “Hegemonic Stability Theory : An Empirical Assessment”, *Review of International Studies*, 15 (April): 183–198.

Wiarda, J. Howard (2011), *American Foreign Policy in Regions of Conflict* (Cham: Palgrave Macmillan).

Wilkinson, David (2008), “Hêgemonía: Hegemony, Classical and Modern”, *Journal of World-Systems Research*, XIV (2): 119–141.

World Bank (2021), “Military Expenditure (% of GDP) 2021”, https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?name_desc=false&type=shaded&view=map&year=1978 (26.03.2022).